

Luceafărul

Saptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 21 octombrie 1992 • 40 (139)

ȘI ACUM,
ÎNCOTRO?

Așadar, al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale a confirmat orientarea spre stînga a electoratului nostru, ceea ce e de natură să ne singularizeze în estul european prin frîngerea procesului de democratizare sugerată de revenirea vechilor comuniști și a fostei nomenclaturi de rangul al doilea în fruntea statului. Teoretic, partidele de stînga, inclusiv extremiștii, pot obține majoritatea în ambele camere ale Parlamentului, situație care, coroborată cu prezența dlui Iliescu în fotoliul prezidențial, asigură realizarea programului stîngii, program aparent reformist dar, în fond, de clară sorginte comunistă. Practic s-ar putea ca o parte din parlamentarii P.U.N.R. și F.D.S.N. să nu împărtășească întocmai ideile emantate de conducătorii acestor formațiuni și să fie mai aproape de platforma parlamentarilor democrați, caz în care nu se va putea forma un guvern cit de cit stabil și se va ajunge la alegeri anticipate. Probabilitatea acestora e întărită și de faptul că adoptarea de legi organice, care pretinde două-treimi din voturile Parlamentului, este ca și imposibilă în actualul context parlamentar. Chemarea la conciliere, la formarea unui guvern de, așa-zisă, uniune națională — lansată cu fervoare și patetism idilic de dl. Iliescu — e, din punct de vedere politic, o puerilitate dacă nu chiar o absurditate. Pentru motivul că nu se pot concilia viziuni, ideologii și platforme absolut ireconciliabile. În plus, actuala hartă politică a României nu credem că va face să sporească ajutorul, de care avem nevoie ca de aer, din partea occidentului, și cum singuri, cu sărăcia lustruită a surselor și resurselor autohtone, nu ne putem revitaliza nici economic, nici social și nici moral, viitorul ni se anunță cel puțin sumbru. Iar declarațiile liniștitoare ale președintelui ales și ale liderilor F.D.S.N.-ului sînt pură demagogie cită vreme nici unul și nici ceilalți n-au comentat în vreun fel diversele intenții ale „tovarășilor lor de drum”, de pildă dorința PRM de a promova în Parlament o Comisie pentru cercetarea activităților antiromânești (sic!). Oricum, schimbarea de ritm sau de direcție a reformei, preconizată de cei care au cîștigat acum alegerile, va provoca nu doar dispute aprinse în noul Parlament ci și — lucru cu adevărat important — anumite mutații în regimul de funcționare a instituțiilor

statului, cu efecte imprevizibile asupra întregii vieți social-politice românești. Nu ne temem de reîntoarcerea la comunism, asta e o imposibilitate din toate punctele de vedere, ne temem doar de expansiunea hipturismului, a corupției și a structurilor de tip mafiot și, mai ales, de recrudescența imposturii la diversele niveluri ale societății. Acestea toate pot să ne aducă nu numai în sapă de lemn dar, încă mai grav, într-un fel de vid de competență. Or, într-o atare privință, nici nu s-au așezat bine lucrurile post-electorale și impostura a și început să-și arate colții. Dacă este animată, așa cum prea gălăgios pretinde, de patriotism, puterea instalată astăzi în România va trebui să purceadă de urgență la eliminarea incompetenților, pentru că ei sînt, au fost și vor fi întotdeauna, principala sursă a corupției și a răului social. Cum cei mai mulți impostori sînt chiar în rîndurile partidelor de stînga ce vor forma împreună o majoritate parlamentară, operațiunea de eliminare mai sus pomenită Puterea va trebui s-o efectueze asupra ei înșiși în primul rînd. Din păcate, ne vine greu să credem că o va face. N-a prea dat semne în acest sens. Deși nu vedem în vremea noastră minuni a se mai face, sperăm, totuși, că demnitatea, legea morală, profesionismul și bunul simț — care sînt laturile sine qua non ale Competenței — își vor spune în cele din urmă cuvîntul. Pentru că numai astfel întrebarea din titlul acestui text poate căpăta un răspuns optimist.

„L”

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI
EMIL CIORAN:

Am învățat mai mult de la oamenii ratați decît din toate cărțile de filosofie și morală.

— IN PAGINILE 8-9 —

In paginile revistei reproducem lucrări ale pictorului Adrian Stoenică

LAURA PALMER ȘI ISOLDA

— un eseu de Dan Stanca

TRANSCRIERI PĂSTRATE DINTR-UN
JURNAL MENTAL DISPĂRUT

— de Pavel Chihaiu

O ISTORIE ILUSTRATĂ
A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANENADINE
GORDIMER:
CAMARAZI

— IN PAGINA A 16-A —

semn

Transhumanță

Zilele trec și afirmațiile oamenilor se transformă sau, mai precis, se adaptează „noilor realități”. Așa, bunăoară, paraziții împotriva cărora tuna și fulgera dl. președinte Ion Iliescu, adică orășenii care — auzi dumneata! — și-au permis să ceară să li se restituie proprietățile agricole ale părinților, si-au schimbat înfățișarea, din aceea reprobabilă și reprobă cu îndreptățită minime proletară de pasionalul nostru președinte, într-una — mai potrivită campaniei electorale — și anume: cetățeni de la orașe care duminică, exact în ziua alegerilor (de primul tur vorbim), se duc să-și lucreze pământurile. Pe care, evident, nașionul președinte le-a „dat”. Din amplele domniei sale domenii realizate prin frumoasele și sâruitoarele legi de confiscare a averilor și campanii de colectivizare a agr. culturii.

De data aceasta, între cele două tururi de scrutin și interesat de al doilea dl. președinte, în calitate de candidat, ceea ce dă o mai mare flexibilitate gândirii și comportamentului înului în general, i-a privit cu încredință pe orășenii proprietari de pământuri explicând prin transhumanța aceasta scurtă și de tip nou prezenta a milioane de inși la vot în altă parte decât acolo unde le-ar fi fost locul. Tot sînt bunii la ceva și paraziții de

la orașe, nu-l așa, d-le candidat? „Ș-au adus și ei aportul” la procentele dvs., deci pot fi iertați pentru că au îndrăznit să-și ceară drepturile. Să vedem dacă și realul va fi de aceeași părere.

Astfel, treptat-treptat, și numai în ordinea propriilor preferințe care uneori pot să coincidă cu drepturile celorlalți, va înțelege dl. președinte că oamenii au și alte drepturi decât acelea de a-l aproba și realege. Dar pentru ca dl. președinte să cadă de acord că oamenii au și alte drepturi, multe, va trebui să-l mai realegem de cîteva ori, eventual modificînd și Constituția. Pînă atunci însă, paraziții de la orașe care au proprietăți la sate se vor mai transporta de multe ori, duminică, la muncile agricole. Din păcate, o vreme, nemaitinîndu-se alegeri ca să folosească și președintele și celorlalți aleși ceva din această scurtă transhumanță, s-ar putea ca ei să redevină ce au fost, într-un discurs mai vechi, adică iarăși paraziți. Astfel, cu una rece și cu una caldă, ceea ce la osbiciu se cheamă dus scoțian, vor fi tratați și proprietarii și neproprietarii. Așa, doar că și caldul va fi în cadrul reoelului o simplă nuanță. Și și aceea imperceptibilă.

Intr-un W.C., un curajos și-a exprimat opinia pe peretele alb scrijind: dl. Constantinescu egal două fețe. Desigur, e prea puțin. Probabil domnia sa voia să spună că nouă ne trebuie unul ca fostul și actualul președinte, mai complex, mai înțeleșul nostru, cu mult mai multe fețe. Pe care le scoate val, din largă-i mincă de cîte ori este nevoie de una sau de alta. În timp ce noi cellalți am cam hărat-o pe mincă. Or să vadă asta și foștii și viitorii paraziți transhumanți de tip nou. Și, desigur, o să se bucure și ei, la un loc cu toată lumea.

Nicolae Prelipceanu

momos

Viclenia înțeleaptă

Realegerea dlui Ion Iliescu în funcția de președinte al țării nu constituie o surpriză pentru nimeni, dar nu cred că este cineva întreg la mînt care să-l învidieze pe cel real. Timp de aproape trei ani fostul președinte a făcut tot ce-a putut pentru a-și compromite imaginea de reprezentant al întregii națiuni și a acest lucru s-a reflectat atît în țară cît și în străinătate: izolare în afară, retragerea încrederei unei largi părți a populației în interior. Cu această imagine în spate, dl. Iliescu își începe noul mandat de patru ani și, dacă mulți ar fi dispuși să ștergă cu burețele ceea ce s-a întîmplat, nu atît dintr-un sentiment creștinesc, cît din nevoia urgentă de a scoate țara din impasul în care se află, nimeni nu este dispus (sau nu pare a fi dispus) să-i ierte actualului președinte vreo greșeală viitoare. Iar dl. Iliescu pare a fi conștient de acest lucru. Dar oricît de conștient ar fi, situația domniei sale actuale nu este, după cum sună, de învidiat. Partidul ce l-a propulsat (sau măcar sprijinit) pentru a fi reales este un partid cu vădite tendințe de stînga (din a Ceaușescu). Iar în Parlament nu are a se bizui, cel puțin decamdată, pe forțele democratice existente. CDR nu pare dispus să accepte în acest moment vreo colaborare compromițătoare cu FDSN-ul. FSN-ul la fel și, cu toate speculațiile, nici UDMR-ul. Aflat în această situație, dlui Iliescu nu pare să-i rămînă decît

soluția ce l-ar compromite definitiv: alianța partidului domniei sale de patru ani cu reprezentanții naționalismului-ceaușist. Conferința de presă ținută azi (13 oct.) pare însă să-l plaseze prin răspunsurile date (dar mai ales prin terminologie) pe actualul președinte pe linia deschisă de contracandidatul domniei sale, dl. Emil Constantinescu. Dacă n-aș fi recunoscut timbrul vocii și o anumită tărăgănare a cuvintelor datorată celor 40 de ani de experiență politică comunistă, de foarte multe ori aș fi putut iura că-l ascult pe dl. Emil Constantinescu. Ceea ce demonstrează că întîlnirile la televiziune cu candidatul Convenției l-au fost de folos și că, indiferent de vîrstă, omul mai are cîte ceva de învățat. Chiar dacă rolul pe care și-l asumă acum dl. Iliescu este numai o simplă viclenie pentru a convinge opoziția de bune intenții, odată intrat în rol îi va fi greu să iasă din el. Nu rămîne decît ca cei ce stau acum pe băncile opoziției să mizeze și ei (chiar numai dintr-o viclenie-inteleaptă) că sînt de acord cu noul președinte ales cu 60% din voturile valabil exprimate.

Și poate că, din viclenie în viclenie, actualul mim va reuși să treacă examenul pe care dorește atît de mult să-l promoveze: cel ce l-ar instala cu adevărat pentru 4 ani în fruntea acestei țări.

Ștefan Agopian

P.S. Dl. Corneliu Coposu face o afirmație cel puțin surprinzătoare în „Evenimentul zilei” din 13 oct. a.c.: „Dacă este vorba de PAC, acolo fiecare trage în cîte o direcție. Ei sînt solidari doar în a-și exprima nemulțumirea față de prioritatea PNȚCD pe listele pentru Parlament, fără teme de altfel”. Il atragem respectuos atenția dlui președinte al PNȚCD că în cadrul Convenției partidul pe care îl conduce a obținut în Cameră 51,2% din mandat, iar în Senat numai 55,85%. Adică mai puțin spus, un singur partid „a preluat” mai mult decît jumătatea mandatelor ce au revenit întregii Convenții.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ALIDA BURADA: „Gerontocrația din China se tratează cu sex tânăr”. (Expres magazin) ● „Pravda” reapare la Chișinău”. (Adevărul) ● PETRE MIHAI BĂCANU: „Prin gase țări a trecut Michael Jackson, dar nici un președinte nu l-a astupat sub castan, făcînd măruntel o jumătate de oră”. (România liberă) ● „La recepția desfășurată recent cu prilejul Zilei Naționale a Chinei, s-au regăsit cu ușurință iubitorii de țară (...) Vasile Văcaru (F.D.S.N.), Corneliu Vadim Tudor (P.R.M.) și Gheorghe Funar (P.U.N.R.) (Politica) ● DUMITRU POPESCU: „Ceaușescu trăiește”; „Tov. Ceaușescu este la curent cu situația politică din țară, fiind abonat la România Mare, Eurona, Renasterea Bănățeană, Națiunea și Vremea”. (Editie specială, publicație tipic românească) ● „Ion Iliescu, succesorul lui Ceaușescu și cel care, printre altele, l-a chemat de două ori pe mîneri împotriva studenților, declarase în campania electorală că va candida din nou «din datorie». Nu tot din datorie s-a ocupat el și de procesul secret al fostului conducător și al soției acestuia?”. (Le Canard enchaîné, citat de Evenimentul zilei) ● FLORIN IARU: „Cel puțin, Ceaușescu era nebun. Dar dumneata, domnule președinte, ești numai liost de rusire!”. (România liberă) ● MARIN PETRESCU: „Honecker puscăria de lux”. (Infraactorul) ● „Să avem încredere în Ion Iliescu!”. (Dimineața) ● H. PARCEA: „Ziarul «Dimineața», foaia cucuvelor de prîpas, a făcut ochi din nou, de cînd alegătorii nu intrudus secrete și oocănele în urnă”. (Cuvîntul) ● BARBU CIOCULESCU: „În ultimele convulsii televizate, candidatul la realegere se revoltă de prezența la sate a tineretului C.D.R. Pe rezervații sale. Si poruncește argațiilor, să vărorască bine porțile. Vodă prin lobodă. Parhon prin tarhon. Iliescu însă... nu rimează cu nimic. Dacă nu cu o jmensă silă...”. (Dreptatea) ● SORIN ROSCA STĂNESCU: „Vor declara în titulele de cuprăveghere a corectitudinii alegerilor în lume FRAUDA ELECTORALĂ MAJORĂ ÎN ROMÂNIA?”. (Evenimentul zilei) ● LIVIU VALENAS: „Alegerile de la 27 septembrie pot fi considerate, fără putîntă de a gresi, drept un nou (mare) pas înapoi în drumul spre democrație și spre Europa”. (Baricada) ● EMIL NICOLAE: „Cu Moldova noastră-n frunte, vom avea victorii multe!”. (Acțiunea, Piatra Neamț) ● CĂTĂLIN MIHULEAC: „La Iași se montează pensuri artificiale”. (Evenimentul zilei) ● D.M.: „Nu alegătorii, ci IRSOP a completat chestionarele”. (Cotidianul) ● ALIN THEODORSCU (directorul I.M.A.S.): „Ca profesionist contest cat goric posibilitatea existenței a trei milioane de voturi invalide... (Interviu, în Formula AS) ● GABRIEL DIMISEANU: „...sînt inclinat să

cred (...) că alegerile de la 27 septembrie vor spori cu încă una enigma nedezlegată ale epocii Iliescu”. (România literară) ● SORIN AVRAM: „S-a mințit poporul, cu calculatorul?”. (Dolj — fraude mici și dese, chla marilor succese”; DAN MIHĂESCU: „Furturi nesancționate și rezultate trucate”. (Expres) ● DAN MUCENIC: „Misterele ascunse de felurite tuziere și de exodul surprinzător din respectiva zi de duminică fac încă deliciul amatorilor de enigme”. (ORA) ● RĂZVAN DUMITRESCU, DANIEL STĂNICĂ: „În 1992 ca în 1946. Fraudele au fost comise după închi, derea urnelor”. (Zig Zag) ● „După 50 de ani, alegerile din '46 au fost corecte”. (Academia Cațavencu) ● ADRIAN ALUI GHEORGHE: „Dragi «procente», care duminică trecută v-ați pus haina nouă și ați ieșit să votați tot «calul mort» al trecutului, iată că ați reușit. În România, prin grija voastră, nu se va schimba nimic, vom avea tot comunism, neocomunism, demagogie. Copiilor voștri le oferim un viitor care va semăna izbitor cu al vostru. Si ei, copii, nu vor avea de ce să vă mulțumească”. (Acțiunea, Piatra Neamț) ● AL. MIHALCEA: „La 1 octombrie, reprezentantul PSM în Biroul electoral al circumscripției nr. 14 Constanța, dl. Marin Habot, a fost surprins în flagrant delict de falsificarea voturilor în chiar incinta Biroului”. (România liberă) Nărvul din fire n-are lecuire... ● „Convenția Democratică va contesta oficial rezultatele de la 27 septembrie”. (Dreptatea) ● TIA SERBĂNESCU: „Echipa FDSN a avut grija să rărească și chela și trandafirul d-lui Roman ca să poată intra Parlament buruieni politice precum PRM și PSM”. (România liberă) ● ELENA GUGU: „...PUNR, PRM sau PSM (...) împreună cu campionii acestor alegeri, Gherman, Ninosu, Văcaru, vor forma o hilară echipă de cozi de tonor”. (Baricada) ● CRISTIAN BEN: „Partidele noi — FDSN, PUNR, PRM, PSM și PDAR — adică Partida Națională au invins toată floarea cea vestită a întregului Apus”. (Europa) Ca să se bucure floarea cea vestită a întregului Răsărit... ● MIRCEA DINESCU: „Faptul că servitorii lui Ceaușescu au intrat în Parlament și în Senat e un semn bun. Profesioniștii minciunii și-au regăsit colegii și așa-i semn de normalitate”. (Academia Cațavencu) ● ION B., București: „În țara asta, de la un timp încoace, toate sînt cu fundu-n sus”. (Sexy-Balamuc) ● ION CRISTOIU: „...Dreptă străină, mult mai pătrunzătoare, oferă un sens bănuțelilor și presimțirilor noastre în legătură cu situația reală din societatea română ască”. (Expres magazin)

Petre Stoica

dictatura personală

Conservarea Puterii neocomuniste, o aventură

Am reconstruit, prin Opoziția democratică, o firavă „casă a speranței”, pînă la acoperiș, din cărămizi furate, în timp, furate disperării sufletesti specifice ultimilor 45 de ani de totalitarism, disperare ce a tot cotropit, incoștient, un întreg popor predispus la refulare, lipsit de noroc. O „casă a speranței” postrevoluționare ce ar putea să se ruineze în următorii patru ani, dacă parlamentarii aleși în numele Opoziției democratice nu o vor consolida și nu o vor acoperi cu inima lor. Mai ales că Puterea, majoritar neocomunistă, va avea tot interesul să pună sub semnul întrebării toată această demagogie a șoeranței, casă a viselor, să o dărîme, eventual, cu totul, chemînd lumea să se trezească la realitate, de ce nu? Libertatea necontînd, la o adică, în România, decît pentru întărirea pozițiilor de luptă: și la război, știți dumneavoastră, „din punct de vedere politic”, sacrificii totul...

Cîudat, dar am sentimentul că abia la alegerile „libere” din 27 septembrie / 11 octombrie 1992 conservarea Puterii comuniste-reformate, „perestroikiste”, a reușit cu adevărat, și nu atunci, imediat după Revoluție, la 20 mai 1990, cînd teama de imovizibilul istoric revoluționar mai funcționa și „aleșii poporului” nu au îndrăznit să ne calce în picioare pînă la capăt! În cei doi ani și jumătate, postrevoluționari, „stînga neocomunistă” regroupîndu-se pe an ce a trecut, cu foști securiști și activiști PCR în frunte sau în spate, fluturînd drapelul cu chîpul tovarășese al domnului Ion Iliescu și al socialismului de tip capitalist — gravă eroare, tristă menciună propagandistică și probă de camelonism politic...

Sigur, Nicolae Manolescu are dreptate să spună: nu e de vină națiunea română că a votat majoritar împotriva Opoziției democratice, ci oamenii politici din cadrul Convenției Democratice din România, neputincioși să dea un chin uman „democratului” propoze. Necitînd atît Puterea FDSN-isto-iliescică, cît a putut să piardă Opoziția democratică acum: cu atît mai mult cu cît rata sărăciei, în rîndul populației salariațe, oscilează în 1992 în-

tre 18 și 54 la sută și scirba de comunism reformat, cu „terapia lui de soc”, exprimată practic în declinul dramatic al nivelului de viață, ar fi putut să dea peste cap orice șocoteală preconcepută în fata urnelor! Dar proasta campanie electorală, pe de o parte — să nu mai insist...

Dar, pe de altă parte, se vede treaba că electoratul român e dispus să mai aștepte patru ani, resemnat, să se îmbunătățească de la sine nivelul ăsta de trai: pe-vătrai, contemplativ: dacă nu cumva, prin minune dumnezeiască, nu va avea loc o nouă revoluție, de data aceasta o revoluție în fața urnelor electorale, legală, la noile „alegeri anticipate” ce se tot anunță și se presupun că ar putea să aibă loc în iarna asta chiar... Opoziția democratică, dezavantajată de alegători, avînd de gînd să boicoteze noul Parlament, cică...

Or cum, instabilitatea politică din preajma iernii în curs este periculoasă și e clar că numirea primului ministru de un Președinte neocomunist, suspectă, și formarea unui nou guvern cu forte național-comuniste-extremiste, în sine, nu au să „ducă” nimic bun. Ajuîndînd iar în situația să te întrebîi cu inima strînsă: nu cumva dictatura militară bate la ușă, totuși? Atîta vreme cît sindicatele, radicalizate de somajul ne-controlat, foamete, inflație, prețuri aberante, vor exoloda și, să zicem cu jumătate de gură, atîta vreme cît Ardealul și Banatul, vor dori să se autoguverneze, fiind net antineocomuniste și nemaiavînd răbdare să-și fure singure oecula — în principiu? Plus că strănătatea, știm oficial, nu va mai da doi bani pe o Românie încăpută pe mîna și inși neocomuniste — și pe buna dreptate! Fînd o pură nebulă și te aventuri cu vreo investiție particulară într-o țară nedosprișă de „comunizare”, în care să auzi — și să nu crezi! — să dau un exemplu, în care neofasciștii din Partidul România Mare și Partidul Socialist al Munții, ajuîși parlamentari, au cerut portofoliile ministerelor de Interne și Apărării Naționale! Tensiunile sociale fînd inevitabile oricînd... Ferească Dumnezeu: în definitiv, cine ar vrea să curgă iar sînge în România? Cine? Insetatul-de-sînge, vampir reformat...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Ce nu avem?

Cunoscuta anecdotă referitoare la vizita lui Tudor Arghezi la studiourile de film de la Bufta ne lămurește de ce nu avem capodopere cinematografice — pentru că nu avem „neamți“.

În ceea ce privește viața noastră politică este limpede că nu avem partide. În urma alegerilor din această toamnă s-a văzut clar că există câteva persoane politice, chiar și niscaiva politicieni dar și mai clar s-a deslușit că nu avem partide politice. Grupuri de interes există dar partide, nu. De fapt se pare, ele au dispărut din viața politică a României odată cu apariția Frontului Renașterii Naționale a regelui Carol al II-lea.

Dictaturile care au urmat au desăvârșit intenția regală. Intenție care își găsește rădăcina în ideea, genială prin înțelegerea realității societății românești, lansată de Carol I — „rotativa guvernamentală“.

După atâtea decenii de absență a vieții politice este mai mult decât normal, este firesc ca în România să nu existe decât grupuri ori cel mult grupări de interese. Probabil că viața turnată în „forma“ democrației asupra căreia am

convenit în general că este acceptată va aduce și o coagulare politică. Deocamdată nucleele politice se grăbesc în a-și instaura un „control“ asupra societății pe alte căi, cu alte mijloace decât cele ce țin strict de opțiunea politică a cetățeanului. Dacă partidele minuscule n-au reușit să depășească nivelul barului de la subsol ori al conștienței mascate, cele mari, cele parlamentare și ex-parlamentare, se străduiesc ca prin reprezentanții aleși ori prin susținătorii lor să-și creeze o structură economico-financiară.

Am aflat de înființarea **Băncii Românești**, știm de **Dacia Felix**, s-a anunțat privatizarea **BRCE** ai cărei lideri nu sînt chiar atât de puri apolitici și exemplele pot continua. E bine, e rău? Cred că e bine, în cele din urmă din totdeauna a existat și fenomenul clienței politice. Rău mi se pare altceva. Mi se pare că ideea dominantă existență la ora actuală nu este aceea de a câștiga electoratul cu programe sociale și economice, cu propuneri de standarde și direcții ci prin „cumpărarea“ sa, „cumpărare“ ce se petrece printr-o sectorizare orizontală. Unii vor vota cu

partidul X deoarece au depus bani în banca X iar alții cu partidul Y deoarece au primit credite de la banca Y.

Pe această cale nu se va ajunge la o viață politică ci la o confruntare de interese materiale de tip mafiot pentru că avantajele unora vor fi întotdeauna în detrimentul altora și nu datorită unei proaste politici sociale ci din pricina regulilor economiei de piață.

Nu ar fi decât un drum în cerc. Iar cercul se va închide. P.C.R. era un „sindicat“ stratificat în care avantajele salamului de soia ori de vară erau în funcție de apropierea de centru, iar

„viza de la partid“ nu era decât o autorizație de a intra în legalitate. Dacă în țara noastră nu se vor cristaliza cât de repede forțe politice de tipul unor partide care funcționează astăzi în Europa comunitară vom asista cât de curînd la o absolut necesară reintroducere a „rotativei guvernamentale“ ori mai rău, la reapariția formațiunii de putere unice, a „sindicatului politic“. Pentru acest lucru deocamdată nu avem un neamț. Dar, la nevoie, se va găsi. Chiar și un „neamț“ român.

Eugen Uricaru

minimax

Neoperestroika

Rezultatul recentelor alegeri din România, deci rezultatul nu rezultatelor, un prim rezultat semnificativ o dată în plus geniul politic românesc căruia îi este definitorie o inegalabilă disponibilitate de a prelua atunci cînd este cazul anumite rețete politice și de a le perfecționa astfel încît produsul nou obținut este mult mai performant decât originalul. Ce dovadă mai bună decât **experimental Pitești?** în tot lagărul sovietic, prin toate pușcăriile comuniste, nicăieri n-a fost atinsă maeștria torționară românească. Sau „epoca de aur“ a socialismului multilateral dezvoltat! Abia acum și probabil nu pe de-a-ntregul, abia acum poate fi înțeles cît de temeinică a fost cămăra (!) „geniului Carpaților“, iar suprema dovadă este chiar împușcarea lui care nu a fost o simplă maziire sau o răfuială între tovarăși ci are o semnificație mult mai profundă, execuția fiind impusă tocmai în virtutea genialității lucrării sale, adică geniul, pentru a se putea manifesta în deplinătate, reclamînd sacrificarea a însuși purtătorului său uman. Sacrificiul de care, firește, au beneficiat cei produși de el și continuatorii ai genialului. Pentru că să ne amintim: atunci cînd totalitarismului comunist i-a fost impusă schimbarea la față (de istorie, de americani, n-are importanță), perestroika inventată de Gorbaciov s-a dovedit de fapt un virus politic provocînd adevărate ravagii prin toate societățile comuniste din Europa. Rînd pe rînd, la Varșovia, la Budapesta, la Praga, la Berlin, pînă și la Sofia s-au schimbat echipele de conducere și mișcarea anti-comunistă a ieșit în stradă. Numai Bucureștiul stătea liniștit. O liniște suspectă care la vremea respectivă a fost interpretată cu naivitate prin firea răbdurie a românilor, uitîndu-se sau neglijîndu-se geniul lor politic. Or, să fi voit, cei care l-au înlăturat pe Ceaușescu în decembrie '89 puteau s-o facă mult mai devreme la fel de bine, însă, dacă o făceau, adică dacă o făceau **asa** fără prospectarea minuțioasă a continuărilor, ar fi însemnat tocmai o dovadă de miopie sinucigașă cum s-a și întîmplat prin împrejurimi. Înțelegînd că perestroika preluată tale quale este o utopie periculoasă, comuniș-

tii români au căutat și au găsit un alt făgaș de evitare a capitalismului. Tocmai de aceea i-au lăsat ragaz lui Ceaușescu să-și împlinească lucrarea a cărei genialitate consta în pregătirea etapei viitoare ce urma să înceapă la momentul oportun prin însuși sacrificarea lui. Dovedindu-se încă o dată că răbdarea este una dintre condițiile hotărîtoare ale eficienței acțiunii politice. Astfel, în timpul de cînd prin alte părți perestroika, încercînd să le salveze, demola regimurile comuniste, în România a fost concepută o neoperestroika ce, într-o etapă premergătoare (cînd Ceaușescu mai suia spre culmine mîrețe) a presupus: (a) prelungirea cît mai mult timp a dictaturii pentru ca prin acumularea efectelor psihosociale să fie pregătita masa socială necesară viitorului regim politic, (b) orchestrarea unei dizidențe anti-totalitare dar socialiste (desigur o atenție specială fiind acordată a-matei, poliției și securității) și, totodată, recu-

perarea unei părți din diaspora românească, (c) pregătirea viitorilor lideri politici cu „față occidentală“, unui eventual trimiși la studii în Occident în chip de dizidenți, (d) pregătirea diplomatică la Est și Vest. Cînd, în fine, toate condițiile au fost coapte, a „izbucnit revoluția“. Atît de autentică parînd, încît i-a păcălit, poate, pînă și pe unii dintre cei care o puseseră la cale. În continuare neoperestroika românească a inclus un complex de măsuri politice, economice și informaționale care, fără să fie bineînțeles planificate în privința de amililor concrete (urmînd să se acționeze în stil vîzînd și făcînd) au avut fixate obiectivele generale, toate asamblate în proiectul unei societăți de tip comunist disimulată de instituții liberal-democratice. Acest hibrid care este un fel de ceva pîrînd altceva, creează impresia de haos lipsit de orice noimă, dar în același timp — ceea ce și produce un efect halucinant, năucitor — lasă să se întrevadă mereu existe la unor acțiuni coerente cu o finalitate certă și opusă celei afirmate în discursul politic oficial.

Desigur, un proces de o asemenea amploare, mare și de lupta pentru putere dintre taberele celor doi „emanații“, nu putea să fie total controlat, înregistrîndu-se mereu efecte secundare contradictorii și contrare scopurilor urmate, în plus, în evenind pe parcurs și o modificare majoră a contextului politic internațional: destrămarea URSS, care a indus perturbări importante, imprevizibile inițial. Dar, aparent paradoxal, tocmai nepolivriri-le dintre realitatea socială și neoperestroika proiectată sînt o dovadă a

viabilității acesteia din urmă și, implicit, o măsură a geniului politic românesc întrucît obiectivul primordial vizat, păstrarea puterii, a fost atins, restul fiind amănunte istorice. Dovada într-adevăr concludentă a succesului înregistrat de neoperestroika românească nu este numai actuala componență a Puterii controlată de fapt, în totalitate de aceeași clasă politică formată de răposatul și care, tocmai pentru că i-a fost pînă la capăt fidelă l-a împușcat. Succesul, marele succes politic constă în contribuția care, cu multa dăruire, a adus-o opoziția la obținerea iuziei unei societăți democratice de care foștii tovarăși au altă nevoie. Din nou trebuind a fi remarcată răbdarea de care s-a dat dovadă, pentru că au trebuit să treacă aproape trei ani pînă ce „comandoul revoluționar“ Iliescu & Comp. a ajuns acolo unde știa de la bun început că o să ajungă, dar mai trebuia să parcurgă, cu răbdare, zîmbind înțelegător, ritualul unei societăți așezată, vezi Doamne, într-o ordine democratică. Iar acum, pentru că n-a putut sau n-a vrut să se opună într-adevăr unui joc la care s-au folosit în mod evident zăruții grandate, opoziției nu-i mai rămîne altceva de făcut decât să simuleze în continuare împreună cu Puterea o viață politică democratică. Și, bineînțeles, n-a fost vorba doar de falsificarea scrinului parlamentar (în urma căreia falsificări poate că dl. Emil Constantinescu a avut posibilitatea să înfrunte singur istoria retragîndu-se), ci de un întreg arsenal de malversații prin care o populație aflată la hotarele mizeriei, dezorientată, masificată, a fost condusă încet și sigur să ceară întoarcerea la „bunăstarea“ din vremea răposatului. Iar pentru ca totul să fie și cu haz, ariștii și ziaristii insistă asupra erorilor pe care Convenția Democratică le-a făcut în timpul propagandei electorale, dl. neoperedinte îi invită magnanim pe destabilizatorii și trădătorii de neam de ieri să-și dea într-un fel girul la plăcuri de mai seună sau mai la gînd perspective iar în neoparlament se vor întîlni, fără nume!

15 octombrie 1992

Șerban Lănescu

P.S. Așezat sus, foarte sus, pe un pisc al moralității, un filosof (despre a cărui barbă, un proaspăt parlamentar a declarat că ar vrea s-o folosească pentru uz propriu în scopuri igienice) vede de-acolo că alegerile n-au fost atît cîștigate de Putere, cît pierdute de opoziție. Așa se vede probabil de acolo, de sus!

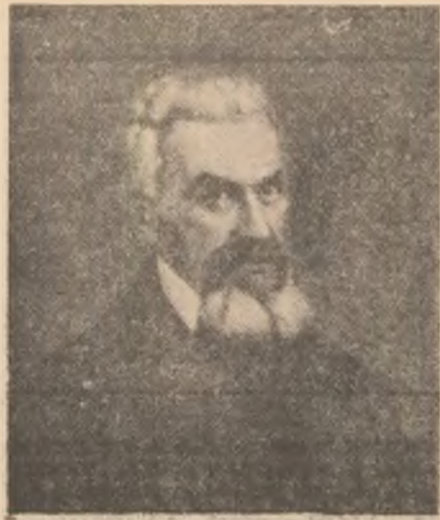
Documente cypariene

Prezent în zona pasivă a cunoștințelor oricărui absolvent de liceu, numele lui Timotei Cipariu se leagă la prea puțini dintre ei de lectura concretă a vreuneia dintre numeroasele și marile lui opere, pentru a putea astfel observa, cu surprindere, că dincolo de învelișul grafic al unui etimolog sm invocat — și uneori exagerat — de manuale vibrează o frază elegantă, o expresie nuanțată și nu o dată virilă, plină de savoare, de nerv și de poezie, îndărătul tuturor acestora stînd o minte strălucită, independentă în pofida unei politicoase maleabilități, subțilă și atotcuprînzătoare. Poet care și-a înăbușit cu bunăștiință vocația, prozator plin de culoare în textele memorialistice, de călătorii sau în scrisori, Cipariu este un cărturar cu o cultură de o diversitate și o adîncime ieșite din comun, un savant în adevăratul înțeles al cuvîntului, astfel încît, deși meritele lui în cîteva domenii au fost puse în lumină de cercetătorii care i-au urmat, nimcni n-a fost pînă acum în stare să cuprindă întreaga serie a preocupărilor, multiplele culme ale personalității sale, și să-i schițeze măcar profilul, moral și intelectual, în varietatea și adîncimea care-l caracterizează. Nici opera sa, în pofida unor pretioase ediții apărute în ultimele două decenii (poezie publicată de regretatul N. Albu, jurnalul de Maria Protase, discursurile de St. Măncușea și T. Buzasi, opera filologică de Gabriela Pamfil, scrisorile către Barit în vol. IV al seriei cunoscute), n-a fost recuperată decît parțial, lipsindu-ne încă documente importante ale unei activități deosebit de rodnică, de varate și de îndelungate, de peste cinci decenii. Iată de ce aparitia unui nou volum de documente privind raporturile marelui cărturar cu contemporanii săi apărut într-un moment puțin favorabil tirajurilor de acest gen, nu poate decît să ne bucure.*

Volumul, realizat de trei cercetători clujeni cunoscuți și prin alte contribuții anterioare în acest domeniu (Ioana și Liviu Botzan și Ilieana Cuișu), prezintă cîntorului 438 scrisori adresate lui T. Cipariu de diferite instituții și persoane particulare, selectate dintr-un număr aproape dublu existent în Arhivele Statului din Cluj, din Alba-Iulia sau pierdute astăzi, dar al căror text s-a păstrat în publicațiile mai vechi ale lui St. Măncușea, vechiul bibliotecar al Blajului înainte de război. Provenind de la corespondenți răspîndiți în diverse puncte dintre Cairo, Berlin și Cernăuți, repartizate pe par-

cursul a aproape cinci decenii (între 1841 și ultimul an al vieții sale, 1887), scrisorile reflectă întinsele legături ale destinatarului cu lumea savantă ca și cu simplitii beneficiari ai scrierilor sale, uriasa rețea de colaboratori care îl informa despre noutățile de ordin științific, cultural, dar și politic, care îl ajuta să-și procure datele necesare studiului său, cărțile și manuscrisele fără de care savantul (care a părăsit rareori Blajul patriarhal al vieții sale) n-ar fi putut implini atîtea mari proiecte, în nici un fel provinciale. Așa sînt majoritatea celor 133 scrisori din prima parte a volumului, provenind de la librării și anticariate care îi furnizau cărți și manuscrise, de la Societăți savante și obștești și de la autorități; restul de 305 epistole provin de la persoane particulare, unele din ele foarte cunoscute (Hașdeu, Axente Sever, G. Bariț, A.T. Laurian, Em. Picot), altele mai puțin și unele chiar necunoscute pentru noi, deși trebuie remarcat efortul editorilor pentru a nu lăsa nici un nume, oricît de obscur, fără o notă de lamurire; acestea luminesc altele aspecte ale vieții și activității lui Cipariu și între ele trebuie marcate informațiile privind răspîndirea operii și ideilor sale în rîndul păturii intelectuale, profesorilor și elevilor, prin intermediul operei sale. Între ele mi se par elocvente scrisorile profesorului Antoniu Vestemceanu din Sibiu, dar nu sînt singurele.

Este de la sine înțeles că o asemenea culegere trebuia să aibă un aparat, să fie însoțită de adnotările necesare, precum și de o introducere în materie, prezentînd poate structura fondului și istoria lui, dar în orice caz destinată să-i servească drept fundal documentar și explicativ, să poată proiecta, în linii mari, cadrul în interiorul căruia vin să se ordoneze informațiile cuprinse în scrisori. Este și ceea ce și propune introducerea lui Liviu Botzan, dar ea ambiționează mult mai mult, adică încearcă să suplimenteze acea monografie a omului și savantului Cipariu pe care încă n-o avem. Așa se explică întinderea cu totul neobișnuită — optzeci de pagini mari — pentru un volum de acest fel, și tot așa ne explicăm și alunecarea sa citeodată într-un simplism didactic care e consecința firească a dorinței de a cuprinde și a explica totul. Introducerea începe de foarte departe, propunîndu-ne înții două pagini despre **Condițiile istorice în care Cipariu și-a început și desfășurat**

activitatea (despre „un răstimp de adînci prefaceri... „cu victoria treptată a orînduirii capitaliste... „clasele principale ale societății vor deveni burghezia și proletariatul“ etc.), după care urmează alte opt despre **Cipariu și școala** (unde se crede că „insusirea ideilor rationaliste ar explica, în parte, de ce el a fost inițiatorul unui început de opoziție împotriva autoritarismului“ lui Bob), trei despre **Cipariu și Astra**, cinci despre **Cipariu și publicistica**, douăzeci și două despre **Activitatea filologică a lui T. Cipariu**, altele despre **Activitatea literară a lui Cipariu**, **Biblioteca personală — principala sursă documentară etc.**, relațiile cu Academia Română ș.c.l. Nu s-ar putea reproșa nimic acestei viziuni care depășește necesitățile volumului de documente dacă ea n-ar fi la originea alunecării menționate în judecări simpliste, uneori tot atît de periculoase ca și cele false. Las la o parte fraze conținînd atîtea trimiteri încît își pierd orice semnificație („adoptat iluminismului în domeniul literaturii va fi influențat în anii maturității deopotrivă de clasicitatea greacă și romană, de clasicismul francez, spaniol, italian și englez, dar și de romantismul european, dominant în prima jumătate...“ etc., p. 53), oricum inutile într-o asemenea introducere, dar a spune că „filologul blăjean va studia «natura» și «forma» poeziei, prin care înțelegea obiectul artei literare, precum și problemele care aparțineau de exorimarea artistică“ (p. 56) e o galimatie, iar analiza de titlu „întrucît în ultima poezie eroul principal este însuși autorul cînd era copil, poezia reprezintă o imbinare a realului cu fantasticul“ sau „mai profunde și mai analitice sînt însă poeziile erice în rîndurile cărora se remarcă prin conținutul lor de idei Traian și Dacia...“ etc. (p. 59) falsifică prin neînțelegere nu numai poezia autorului, reală, dar chiar esența poeziei și posibilitatea oricărui demers critic. Toate acestea și o multime încă de alte fraze de acest tip provin din dorința de a analiza, caracteriza și clasifica pînă în amănunte o operă extrem de bogată și diversă, operație ne care profeta unui volum de documente n-o pretindea în nici un fel.

Este adevărat că nu numai prefața suferă de inflație ci și notele, care ne explică nu numai cine a fost, să zicem, Si-

mion Ulpianu și ce legături a avut el cu George Densusianu (ceea ce este excelent), dar și cine a fost Odobescu („om de cultură și politician român, autor de nuvele...“ etc.), Vuican, Laurian, Pumnul, Ioan Maiorescu și mulți alții. Mai mult, editorii au intenția laudabilă de a explica tot ce se poate în legătură cu preocupările orientalistice ale lui Cipariu și comenziile sale de texte arabe, și atunci transformă o bună parte a notelor în informații despre autorii menționați în aceste liste de cărți schimbate între Cipariu și furnizorii săi, care nu au mare relevanță pentru cititori, iar specialiștii știu oricum despre ce e vorba. Dar această dorință de a adnota și explica totul duce, cum e firesc, la alte erori, confuzii sau omisiuni, dat fiind că pregătirea și informația autorului în domeniu sînt minime. El ignoră principalele lucrări în acest subiect, ale regretatului Yves Goldenberg (primul lector de arabă de la Universitatea bucureșteană), citează fără a corecta opinii greșite ale lui Cipariu (de pildă că versificatia arabă „a fost inițial influențată de greacă și romană“, p. 60, formulare improprie dincoace de ideea falsă, cum s-a demonstrat demult), iar notele referitoare la domeniul oriental sînt inutilizabile, nici nu putea să fie altfel de vreme ce se culege orbeste informația din surse maghiare, germane, franceze, păstrîndu-se, firește, transcrierile specifice fiecărei limbi, producîndu-se aberații formale ca inversarea articolului la numele proprii arabe, ca și cum ar fi vorba de un prenume (Mas'udi, al- pentru al-Mas'udi) sau mici feste amuzante care se întîmplă celor care traduc după o traducere (Fatrai Burda tradus „perioada lui Burda“, p. 231, nota 2, cînd „burda“ înseamnă „manta“ iar poemul în cauză glorifică un act generos al profetului, care și-a dăruit mantaua; poemul lui Busiri se intitulă „simbolu al-Burda“, dar și neglijențe (la p. 155—156 „Hermes Trismegistus“ e adnotat ca „operă nedeterminată“, după ce la p. 152 se explicase, în nota 38, ce fel de lucrare este, ce conține și se indicase o ediție din biblioteca lui Cipariu) și scăpări de informație, toate în afara ariei transilvănene pe care autorii o stăpînesc foarte bine (am menționat studiile lui Y. Goldenberg despre preocupările orientalistice ale lui Cipariu; despre cele ale lui Olteanescu, p. 98, mai pot fi menționate articolele lui I. Lupu din *Studia bibliologica*, 1969, și M. Bucur, *Rev. Ist. teorie lit.*, 2, 1976; „condiția lui Eustratiu“ pe care Cipariu voia s-o editeze sub auspiciile Academiei nu era *Cartea românească de învățătură* din 1646, cum crede nota 6 la p. 105, ci *Pravila aleasă* din 1632, al cărei ms. îl posedă Cipariu, cf. *Analele Societ. Academice*, I, 1869, p. 264 ș.a.m.d.).

Toate acestea nu afectează decît zonele superflue ale volumului, care rămîne o bună culegere de documente, cu note foarte utile în zona corespondenților transilvăni; păcat de munca suplimentară, inutilă, în domeniile unor specialități foarte greu accesibile, care confirmă o dată în plus proverbul: qui trop embrasse, mal étireint.

Mircea Angheliescu

* **Timotei Cipariu. Corespondență primită.** Ed. Academiei Române, București, 1992, 623 p.

povestea vorbei

Compuse

E lucru știut că, româna, ca limbă romanică, preferă, dintre mijloacele de formare a cuvîntelor, derivarea. Limbajul cotidian permite producerea permanentă a unor noi derivate; chiar accidentale, ocazionale, ele sînt ușor înțelese de ascultători și cititori. Procedeu compunerii a fost, în schimb, înregistrat mai puțin la nivelul expresiei comune și mai mult, diferențiat, în anumite registre funcționale ale limbii. Numărul mare al compuselor din stilul tehnico-științific reflectă caracterul mai artificial, eventual calchiat după modele străine, al vocabularului modern din această arie. **Dicționarul de cuvinte recente** (DCR) al Floricăi Dimitrescu (apărut în 1982) înregistrează foarte multe compuse descoperite în presa ultimelor decenii; dicționarul putea oferi imaginea unei limbi — sau cel puțin a unui stil — care se orienta în mod clar spre compunere. O confruntare cu situația de azi înfirmă supoziția unei tendințe reale, semnificative: presa momentului actual are puține compuse noi;

nici din cele deja înregistrate de dicționar nu apar decît unele uzuale, general răspîndite în limbă și desemnînd obiecte sau calități din realitatea cotidiană: **prim-ministru**, **societal-democrat** etc. Productivitatea compunerii pare să fi rămas un fenomen limitat la stilul rigid și abstract al presei scrise în „limba de lemn“. Influența limbajului științific (oferind autoritate) și evitarea spontaneității, a familiarității limbajului de zi cu zi — s-au manifestat nu doar în preluarea unor termeni de specialitate (în DCR apar, de exemplu, **aerosanie-amfibie**, **beton-auto**, **ceclulă-cobal**), ci chiar în crearea de termeni noi, care evită explicațiile analitice dar contribuie, prin repetarea tiparului comun, la monotonia stilului: **concert-coloceviu**, **antologie spectacol**, **conferință-lecție** etc. (DCR)

Substantivele compuse prin juxtapunere (care corespunde unei relații de obicei apozitive, mai rar de subordonare) sînt relativ rare în paginile ziarelor și revistelor actuale; în plus, — semnal și mai clar al saturației resimțite față de trăsăturile lingvistice ale limbajului publicistic anterior — ele sînt aproape întotdeauna parodice. Insuși tiparul lor de compunere pare marcat de conotațiile stilului care le-a

cultivat insistent: apare, sporadic, o **idee-ordin** („Dreptatea“, nr. 204, 1990, 2) — dar dominant e imprezizibilul asocierii glumețe; **sobalștist-anomalie** („Cuvîntul“ nr. 20, 1992, 15) e proiectat pe fundalul unor compuse de tipul **actor-vedetă**, **femele-obiect**, **apartment-etajon** etc. Unele creații amuzante se bazează și mai mult pe analogie, substituind termenii uzuali din formule consacrate; apare astfel un neobișnuit (dar motivat de context) **autor-șef**, (după **redactor-șef**, **inginer-șef** etc.): „fostul autor-șef al osanalelor închinăte dictatorului“ („Observator“, nr. 31, 1990, 1). Compusele sînt pur ocazionale, lucru foarte evident în formațiile metaforice sau aluzive, mai ales cînd acestea din urmă cuprind și nume proprii: „acest **cazacioc-perestroika**“ („Orizont“, nr. 24, 1990, 15), „**Jeli-Rugină**“ („Opinia studențească“, nr. 43, 1990, 2). Substituțiile se aplică și unor compuse calchiate sau împrumutate (analizabile, totuși, în română): **Radi-o-Coadă** („Phoenix“, nr. 37, 1990, 4), **Zvon-press** („Timișoara“, nr. 80, 1990, 4), **sexy-baci** („Academia Cașavencu“, nr. 36, 1992, 4).

Inovațiile mai neobișnuite se produc prin extinderea modelului bazat pe elemente de compunere. Termeni ca **porno-democrația** („Azi“, nr. 27, 1990, 2) **geronto-logica** („Timișoara“, nr. 81, 1990, 4) respectă un tipar obișnuit și atrag atenția cel mult prin combinațiile ad-hoc: **porno-** și **geronto-** nu sînt înregistrate de tratatul academic de **Formare a cuvîntelor** (I, 1970) ca productive în limba română; în **Dicționarul etimologic de termeni științifici** al lui Nicolae Andrei (1987), care cuprinde elemente de compunere greco-latine, **porno-** apare într-un singur compus; el există însă și autonom, ceea ce-i înlesnește răspîndirea; **geronto-** apare în mai multe neologisme, toate împrumutate (**gerontocrație**, **gerontofobie**, **gerontolog** etc.); exemplul de la care am pornit e nu numai un compus nou, dar și un joc de cuvinte (prin

omonimia cu femininul adjectivului **gerontologic**).

Forma foarte răspîndită a elementelor de compunere cu poziție inițială — cu vocala finală **o-** (**micro-**, **hidro-**, **aero-**, **auto-** ș.a.m.d) și prezența frecventă a vocalei de legătură **-o** la adjectivele compuse din adjective (**economico-social**, **surdo-mut**) au putut determina o mai puțin firească extindere a modelului la substantive. Un compus ca **traco-film** („Opinia studențească“, nr. 1, 1991, 2) poate fi explicat fie prin analogia dintre **traco-** și un element de compunere, fie, mai ales, prin transferul modelului de compunere de la adjective la substantive. Se obțin astfel mai ales formații glumețe, care își pun în evidență artificialitatea — precum **destabilizatoro-legionari** („Phoenix“, nr. 37, 1990, 7). La un rezultat asemănător se ajunge cînd se reface un substantiv pornind de la derivatele sale incluse în forme compuse. Din moment ce există adj. **burghezo-moșieresc**, subst. **burghezo-moșierime**, de ce n-ar apărea și (sintetic) **burghezo-moșierii**? („Opinia studențească“, nr. 8, 1992, 9).

Trunchierea unui cuvînt poate facilita intrarea sa în compuse: un exemplu ca **secu-ascultare** („Viitorul“, nr. 112—113, 1990, 3), deși creația ocazională, e perfect transparent; uneori, procedeu devine sursă de confuzie, ca în neinspiratul **octopeneliști** („Viitorul liberal“, nr. 25, 1990, 2), unde **octo** ar trebui să trimită la **octogenar** (sau cel puțin așa se deduce din context), dar nu e altceva decît elementul de compunere cu sensul „opt“, într-o combinație absurdă.

În timp ce numărul de compuse din limbajul presei se reduce la o proporție mai apropiată de cea din limbajul curent, un model adjectival se extinde la substantiv: poate fi o banală eroare de construcție, sau semnalul unei modificări viitoare.

Rodica Zafiu

Fenomenul Eugen Ionescu (II)

Eugen Ionescu, RĂZBOI CU TOATĂ LUMEA, Publicistică românească, 2 volume, Editura Humanitas, București, 1992

După ce am încercat să inventariem cele mai importante idei literare din foiletonistica lui Eugen Ionescu, e firesc să ne întrebăm unde se plasează publicistul în raport cu cei mai cunoscuți dintre contemporanii săi.

Și la acest capitol, ceea ce frapază din capul locului e orgoliul detașării de grupuri, opinia separată, independența, Eugen Ionescu fiind din acest punct de vedere un *Einzelgänger* perfect. „Tinăra generație, întocmai ca toate tinerele generații ce ne-au precedat (susține el într-un interviu din 1933, când chestiunea se pune peste tot și în toate feburile), este îngîmfată și narcisică. Se privește în oglindă, declară: «Cu mine începe cultura românească! Eu sunt cultura românească. Trebuie să mă definesc»./Și se definește, se definește, deși nu există încă.”

Întrebat dacă nu crede totuși că activitatea *Criterionului* ar fi relevantă pentru tinăra generație, Eugen Ionescu răspunde scurt: „A! «Criterionul»! «Criterionul» e o asociație de băieți veseli și simpatici, filfizoni, cheflii, beau bere la «Corso» cu un aer de colegieni fugiți de la școală.” După care urmează o mică anecdotă, tipică pentru ilustrația provincialismului nostru cultural: „Acum câteva luni, a venit în țară un scriitor francez mediocru. «Criterion» l-a invitat cu multe onoruri. Ceea ce e frumos, deocamdată, deși exagerat./Scriitorii tineri au fost prezenți francezului de către secretarul general al asociației: «D-nul X — un Valery al nostru. D-nul Z un Gide al nostru. D-nul W — un Cocteau al nostru.» Am aflat de la cineva care l-a văzut pe francez după această întâmplare, la Paris, că acesta ne disprețuia, în primul rând pentru acest servilism.”

În răspăr cu „generația de treizeci de ani” se află Eugen Ionescu și în ce privește considerarea Franței. Respinsă de majoritatea contemporanilor săi, în frunte cu celălalt Ionescu, Nae, Franța e pentru Eugen Ionescu, în 1938, „o zonă superioară de umanitate”, în climat sobru, echilibrat, sever. „Oamenii culturilor fruste, inferioare, care-și caută cu greu într-o semiluciditate calea, forma, adaugă polemic eseistul, n-au dreptul să vorbească despre civilizația franceză de la egal la egal, chiar dacă ea s-ar găsi într-un moment decadent. Căci se vor incurca în complexitatea ei.” Iar la limită, va declara oarecum patetic Eugen Ionescu, dacă „destinul

Atenei este să fie cucerită de grosolanul Imperiu Roman sau dacă trebuie să moară ca un om, o țară și o cultură, suntem mulți cei ce vrem să murim odată cu Franța. Sfirșitul Franței va fi sfirșitul Europei. Ce mai poate fi după asta?”

Dar poate că lucrul cel mai surprinzător pentru un publicist care s-a străduit să apară în ochii celorlalți ca un fel de „arlechin” al întregii generații este tocmai sentimentul ascuțit al limitelor (fără exaltarea eroică din esecistica lui Mircea Eliade și Cioran), percepția clară a dezastrelor istorice, în fine, capacitatea de a face anticipații corecte în legătură cu destinul atît de contradictoriu al timpului său: „Acum zece, cinci, trei, doi, un an, știam că va fi cataclismul. Dar acest atît de negru viitor era pus într-un timp psihologic extrem de îndepărtat, la sfirșitul lumii. Și iată, acum a venit, la ușă, în casă, catastrofa de necrezut, sfirșitul de neașteptat. Lumea s-a rupt în două: acum o zi, un ceas, o clipă, în momentul acesta, a fugit departe tărîmul vieții. Suntem pe tărîmul morții, al catastrofei, al sfirșitului apocaliptic. Tărîmul vieții e așa de îndepărtat (într-o clipă s-a îndepărtat, că nu-l mai vedem, abia ni-l amintim. [...]O profecție medievală fixa sfirșitul lumii pentru anul 1940. Mă tem.”

Departate de „extrema dreaptă” și de „regimurile comuniste” pe care le-a considerat la fel de funeste, Eugen Ionescu ar fi trebuit să se plaseze cu ideile sale în imediata apropiere a criticii raționaliști (Tudor Vianu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu). S-a distanțat însă și de aceștia, nu ideologic

sau estetic (lucrul acesta n-ar fi fost cu putință), ci printr-un suspect complex de superioritate, ironizîndu-i sau minimalizîndu-le demersul ori de cîte ori a scris despre ei. Cînd o parte dintre aceștia s-a constituit „în front de luptă, pentru apărarea valorilor literare”, amîninate de obtuzitatea lui Nicolae Iorga și T. Pisani (la indicele volumului al II-lea. Vittore Pisani, greșit), Eugen Ionescu a mai găsit un prilej de a se amuza pe seama grupării (e vorba de „Gruparea Criticilor Literari Români”), după ce o făcuse cu fiecare dintre membrii acesteia, pe rînd: „E drept că domni Cioculescu, Perpessicius, Streinu, Constantinescu și Șuluețiu au cîteva certitudini, au oarecare educație, oarecare tradiție literară comună, dar nu sunt mai puțin mediocri, din punct de vedere spiritual, decît Pisani. Pisani e mai puțin deștept decît ei, dar domnii critici sunt poate mai slăbănogi decît Pisani. Nici ceea ce reprezintă unii, nici ceea ce reprezintă celălalt nu sunt lucruri valoroase spiritualicește, lucruri durabile./Înainte, cînd problemele de literatură constituiau preocupările cardinale ale elitelor, aveam cîteva adevărați dictatori intelectuali care își împărțeau între ei domeniul cultural al țării: G. Ibrăileanu, C. Stere, M. Dragomirescu, N. Iorga, O. Densusianu și chiar E. Lo-

vinescu se războiau crunt între ei și se versari cu forțe egale. Fiecare avea sau un sistem, sau o direcție mare./Astăzi, doar N. Iorga a rămas viu, eronat, dar fără adversari de forța lui./Căci nici unul din cei cinci critici nu este o culme, o putere și nu deschide un orizont; inteligențele lor sunt aproape clare, dar de-o lumină așa de slabă, ca, din clipă în clipă, ne așteptăm s-o sufle vîntul istoric./Nu este acum momentul lor și nici moment de cultură nu este.”

Diferit față de majoritatea celor care au alcătuit generația sa a fost Eugen Ionescu și în problema înțelegerii lui Titu Maiorescu sau a *spiritului critic*, indispensabil oricărei culturi. Cînd Noi-ca și Cioran (ca să nu mai vorbim de Nae Ionescu, din altă „generație” resping acțiunea lui Maiorescu și *spiritul său critic*, în spatele căruia s-ar ascunde germele distrugător al individualismului burghez și al dubiilor carteziene, cu care lumea românească nu ar mai avea ce face, Eugen Ionescu vede în liderul grupării de la *Junimea* un mare director de conștiințe, un „ghid al culturii” și, pînă la urmă, singurul autentic critic român. În dezacord cu Petru Manoliu, care credea că-l poate minimaliza pe Maiorescu într-un articol publicat în 1933, în *Floarea de foc*, Eugen Ionescu ține să pună lucrurile la punct și să precizeze: „Titu Maiorescu a fost un *critic*, și un critic autentic. E inutil și ilogic să-l condamni pentru că era slab filosof, cînd s-a realizat perfect, autentic, în critică. Cînd rolul său în cultura românească nu a constat în a fi primul ei filosof, ci primul ei critic. El nu era creator, nici măcar de sisteme filosofice, ci critic — adică ins care este suficient de autentic pentru a întui substanțele, pentru a arăta golurile de substanță. Care știe să vadă și să primească ceea ce este autentic, deci valoros; care știe să învedereze — aceasta e mai necesar — ceea ce este inautentic și deci nevaloros; care știe să vadă care sunt itinerariile false ce se iau în cultură; care sunt itinerariile autentice ce trebuie urmate./Dacă Titu Maiorescu a îndeplinit aceste condiții, dacă a realizat acest rol de mentor, de controlor, de ghid al culturii, de ins care selectează valorile și aruncă nonvalorile, și-a îndeplinit misiunea de mare și autentic critic român și acuzația d-lui Petre Manoliu este nevalabilă.” Am putea însă și de data aceasta să ne întrebăm cum l-ar fi văzut oare Eugen Ionescu pe Titu Maiorescu, dacă toată lumea l-ar fi considerat pe liderul *junimiștilor*, în perioada interbelică, un mare critic literar sau un posibil model de urmat.

Fără „metodă” și mai ales fără gravitatea lui Maiorescu, pe care a știut să-l înțeleagă și despre care a scris elogios de mai multe ori, jucîndu-se (spre disperarea celor „serioși”) cu *spiritul critic*, atît de rar în cultura noastră, pînă la limita de la care trebuie să te întrebi dacă l-a avut cu adevărat, Eugen Ionescu rămîne totuși, pentru perioada interbelică a literaturii române, publicistul nostru cel mai maioreșcian.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune sau, sau, sau, sau.

Mă apropii, și eu, de capătul drumului. Știi cînd dispăre o rubrică?! Simplu. În clipa cînd acela care o scrie începe să aibă sentimentul inutilității, al derizoriului, al absurdului chiar. Și singura metodă de apărare (dacă vrei, într-adevăr, să te aperi) ar fi doar renunțarea, oprirea cit mai e timp.

La început ți se părușe tentant. Fascinant chiar, pe alocuri. Ți-a fost și puțin teamă, e drept. Apoi, curînd, a venit, dominatoare, pofta de scris. Apărînt de nestăvilit. Subiecte, slavă domnului, destule. Nu după multă vreme își ițește cucuiul copilăros mulțumirea, satisfacția lucrului rotund, mirosul tare al fructelor coapte. Toate acestea, însă, au fost întreținute doar de o bine ascunsă iluzie a dialogului.

Vedeți, relația autorului cu rubrica sa e ca un fel de poveste de dragoste. Puțin dramatică, un pic sentimentală, necesar ironică. Și într-o bună zi, odată cu o zdrăvăniță dar benevolentă durere de cap, îți dai seama că, de fapt, vorbești tot singur, nici nu poți să știi dacă te citește cineva și nici măcar da-

că te-njura vreunul. După ce, atîția ani, vei fi scris numai pentru așa-zisul sertar ori nu vei fi scris deloc, să ai acum un colț, de pagină într-un ziar și se părușe o chestie extraordinară. Așa că te încapățînezi. Ești, de-acum, pe treapta lui „și ce dacă”. În fond, îți spui, merită să riști, sînt doar atîtea lucruri de spus și de arătat, orbilor, cu degetul. Pînă cînd îți dai seama că te însingurezi tot mai tare. Pînă cînd realizezi că, așa puțină cit o fi fiind ea, o rubrică într-un ziar îți absoarbe cea mai mare parte a energiei, te transformă, te răstălmăcește. Pînă cînd mai urci cîteva trepte și ajungi la acel „la ce bun” dincolo de care nu mai este nimic, sau e numai nimic. Un „la ce bun” care nu înseamnă nici oboseală și nici satsisire, ci pur și simplu pierderea iluziilor, în primul rînd aceea a „dialogului”. Căci ce fel de dialog poate să fie acela cu deșertul alb al paginii goale și, — vorba lui Popescu — cu ce altceva te alegi în afara celor cîteva arginți pentru cele o sută de

rînduri smulse, cu greu, sufletului. Dragostea s-a dus, patima istovește și ea.

Acum pricepi că o rubrică, o biată rubrică într-un ziar oricît de mult sau puțin important, e ceva care te goleşte, te stoarce, te obligă la un soi de exhibiționism care nu poate să nu lase urme, adînci, înăuntrul tău.

Gata, asta e ultima treaptă, cea a lui „atît”. S-au terminat rezervele psihice, adică bucuria, vioiciunea spiritului, interesul. Numai că, dacă, treci dincolo și de acest prag — lucru pe care, de necrezut, dar îl poți face — dacă totuși treci dincolo de această limită, de-abia acum ceea ce se întîmplă devine cu adevărat important, chiar dacă, ori tocmai pentru că intri într-un teritoriu al absurdului. De aici înainte rolurile sînt inversate, căci rubrica e aceea care te scrie pe tine, te cotrobăie, te soarbe, te alimentează. Și nu mai rămîne decît așteptarea momentului cînd îți vei da seama, — cu stupeoare, cu groază, dar respirînd ușurat, — că lucrurile așa au stat încă de la început, că totul a fost doar o iluzie.

Emil Constantinescu, omul anului 1992 la români. Indiscutabil. Un necunoscut care, după o sută de zile, a avut adeziunea a peste patru milioane de cetățeni ai unei țări. Nu poți să uit cum, atunci cînd l-am văzut pentru prima dată, după cinci minute am început să injur, de-a valma, pe toată lumea: și pe el, și pe mine, și Convenția. Căci prima impresie fusese dezastruoasă. Abia apoi, încetul cu încetul, a reușit să mă convingă. În ciuda unor erori mai mici sau mai mari, între care mai cu seamă aceea, — enormă — de a ataca permanent „comunismul” și „epoca Ceaușescu” într-o țară unde o mare parte a electoratului are „nostalgii”, iar Ion Iliescu ciș-

tigă sufragiile tocmai în virtutea calităților sale de... continuator. Însă, tocmai știind că, în atari condiții, nimeni nu ar fi avut nici o șansă reală, în cele din urmă apariția lui Emil Constantinescu a fost una reconfortantă, dă-tătoare de speranțe pentru mai tîrziu. Meritul, enorm, al contracandidatului, a fost acela de a reuși să spună, răs-picat și pe înțelesul tuturor, ceea ce este de spus. Ar fi păcat, de aceea, ca el să dispară acum din viața politică. Convenția, tocmai pentru a beneficia în continuare de marele capital (moral, în primul rînd) cîștigat de profesorul bucureștean, ar face încă o eroare grosolană dacă n-ar fi să și-l at-ragă în primele sale rînduri.

Cît despre „proaspăta” re-instalată Putere, intențiile ei se vor vîdi cît se poate de repede, căci exista un amănunt pre-electoral de o maximă importanță. La începutul lui septembrie, televiziunea anunța, (pentru luna noiembrie, pare-mi-se) scoaterea la licitație a frecvențelor radio-tv. Dacă acest lucru se va petrece, într-adevăr, conform programului anunțat, înseamnă că mai putem încă spera. Dacă vor începe, din nou, ca în atîtea alte situații asemenea, tergiversații pînă la calendele grecești, va fi limpede că drumul democrației noastre e din ce în ce mai original.

Știi cînd dispăre o rubrică?! Simplu. În clipa cînd cel care o scrie începe să aibă sentimentul inutilității, al derizoriului, al absurdului chiar.

Mihail Oprea

dumitru mureșan

ȚARA LUI SISIF

1.

Azi nici măcar Horațiu nu mă satisface.
Soarele varsă tone de căldură la amiază,
într-adevăr dogoritor. Toridă cu adevărat
e ziua.

Căldura mi-a pătruns în trup, trupul
mi-e cald,

dar vatra lacului plină de jar
nu mă-nfioară ca altădată. De la soare
imi ies pe miini scirboase buburuze
a căror mincărime imi irită nervii
pină când furios imi scarpin carnea cu
unghiile.

Copiii care se joacă în apă când
dă soarele în cloot
și fierbe apa-n vasele uitate în lumina
lui mai albă ca hirlia
aș vrea să le arăt nespūsă dragoste,
dar nu știu din ce cauză dragostea mi-e
ură

Iar mila și surisu-mi sînt dispreț.
Și, deși caut să-i privesc cu simpatie,
ei mi se par ceva străin și depărtat
și bălăceala lor vioale mă îngrețoșează
Mieile trupuri mi se par diforme;
pe spatule fetiței, omoplații mi se par
hibridi

și cele cîteva vertebre mi se par
embrionare.

Cea mai micuță, tremurînd în apă
pe trepte, pareă imprumută trăsături de
broască;
în apă, vād murdăria, pe trupuri pete
rosii.

și-o rană de arsură de la plajă
însingerează soldul micii negrese
cu ochi inteligenți.

2.

Nu mai are mister depărtarea;
degeaba țese apa spumă lîngă mal
și bate perle!
Imi spun că apa nu îmbătrînește
niciodată.

dar mi-amintesc îndată apele jecoase,
impinzite de otrăvuri,
protejele pete uleioase, canalul poluat
pe jumătate.

Și acul la fel, iar soarele se stie că
încet-încet îmbătrînește.

Bătrîn e soarele și eu bătrîn;
abia-mi pot trupul pe drumeagul de
pămînt

moale și negru ca cenusa,
Pină și mersul mă obosește. M-asez
pe-o bluză veche
și privesc prin poarta deschisă spre larg.
Și iar încerc să-mi clarific formele
undelor;

în acest loc înaintînd în fronturi
paralele,

ea un spectru mobil de linii negre
eu neputință de fixat în minte,
perfect aliniat la capătul din stînga,
ea niște ace prinse pe-o bucată de
staniol.

Ciudata linii, care, în loc să se apropie,
fulgeră fără încetare lateral spre dreapta

ea niște traiectorii de lănci scăpărătoare.
Și revelațiile-mi sînt oboșite, și vechi:
aceste umbre sînt, de fapt, răsfrîngerii
în oglinda apei.

un fir de stuf aventurat în infinit
aliniază dreptele, care aleargă nebunește
înspre dreapta...

Alături, undele au desenat pe humă și
nisip
un sfert de roată.

(Roata căruței dobrogene numără 12
spite.)

În diferite locuri și la ore diferite,
protejele unde își modifică desenul;
vin uneori în formă de impletituri
încrucșate,

alteori se derăsucese ca niște frînghii;
se-arată cîteodată ca niște oști de seceri
cu zimții desii;

și, iată-le, acum își caută
oglindea amintirii chipul.
O, Atlantidă scufundată pentru
totdeauna!

3.

„M-am chinuit toată viața muncînd“
oitează bătrînul.

Carii au mîncat lemnul căpriorilor
și încercînd să-i sprijine bătrînul cade,
iar lemnul gros rămîne în curte
nedespicat,

cu penele de fier împlîntate într-insul.
Cîte buturugi a dezgropat din pămînt
să-și umple magazia de lemn pentru
iarnă!

Și buturugile au rădăcini adînci ca
măselele!

Eu l-am urmat de cîteva ori pe acest
drum sisific.

Plecăm din sat pe cînd luceafărul de ziuă
își scăpăra scînteile reci din amnar.
Cu limba înghețată-n gură ajungem
într-un loc străniu.

Mă consola o clipă soarele răsărînd pe
deal în dimineața răcoroasă.
Săpăm cu o cazma cazonă iarba în jurul
buturugii,
și iarba nu voia să se desprîndă de
iarbă.

cazmana nu voia să intre în pămînt.
Tăiam cu o secure tocită rădăcinile,
și totuși buturuga încăpătinată,
îinindu-se

de rădăcina pivotantă, nu mai voia să
iasă din pămînt.

O desfăceam cu pene bătute cu barosul
și cu o rangă lungă de fier o zgîlțiam,
sudoarea de pe frunte-mi aluneca în ochi
și încălzit de muncă în arșița crescută
simțeam că am ajuns la capătul puterilor.

Mă îmbuna-n răstimpuri vîntul adînc;
trăgeam spre umbra arborilor rari.

Era acolo o rarîște cu arbori pitici și
strîmbi;

stejeri cărora vîntul mării nu le-ngăduie
o clipă de odihnă

și lanuri mătăsosae undulînd necentenți.
Mireade de boabe roșii de măcieși,
peri pădureți și coarne de ceară și de
foc.

Mieș exclamații de păsăruiei și guruit de
grauri

veneau de peste tot, Sub arbustii spinosi
rugineau de mult aruncate cutii de
conserve.

Cîte o mică turmă de capre și un
ciobănaș

apăreau dintr-o dată printre tufe ca din
Arcadia.

Și pretutîndeni tare un miros de stepă
cu iz de pelin...

A fost un bărbat înalt și puternic
bătrînul jalnic care își deschide gura
să ne arate dintii care i au rămas.

Încă nu l-am văzut plîngînd și nu l-am
auzit plîngîndu-se.

Acum se plînge zilnic de dureri.
A încercat să-și deschidă canalul urinei
cu o bucată de sîrmă și a ajuns curînd
sub bisturiu.

Acum urînează în pungă.
Pare-se, bolile de care suferim în viață
sînt cele care ne răpun. Cîndva, demult,
a fost operat de prostată.

„Nu am fost lenș, dar, nu mai am
curaj“,

mărturiseste. Nu se mai poate bărbieri,
fiîndcă nu vede. A izbucnit în plîns
îmbrățișîndu-și fiica.

4.

De-ar fi doar asta, dar porumbul nu mai
leagă bob

anul acesta, și e secetă.
Printr-o fisură apa țîșnește din pompă,
pe unde n-ar trebui.

Și se sleiese într-o furturie cu apă
murdară pruncel.

Solzii pestelui nu-mi mai incîntă ochii,
și nici sel pîrea lunii în paharul de apă.

Bietul fiu adoptiv! Degeaba își îngroasă
vocea,
n-a mai crescut, a rămas ca un trup de
copil

și gol arată ca un pui jumulit cu ochii
acoperiți.
Fata cea rea și-a izgonit părintele din
casă.
și ochii moșului curg de o parte și alta
a nasului,
în timp ce își deapănă cu demnitate
povestea.

Robi trupului sîntem de la o vîrstă,
și lacul în lumina orbitoare a soarelui
scilipește pentru tinerețea fără griji.
Mii de amnare scapără pe apă și mii și
mii de licurici

se vād venînd cu undele din zare.
Dar marea poluată nu mai are pesti,
și fața omului întors din albia pustie
pare toată o rană de culoarea pătlașului

Au dispărut și lișițele. Evocăm, la un
pahar de vin,
căruțele de struguri, păstruga-lup,
piersici zemoase.

Tu îți amintesti cum odată,
pe cînd erai departe pe grind, a început
să viscolescă

și lacul a-nghetat; și prinși acolo,
nu vād mai puteați întoarce înapoi...
S-a rupt și rama ochelariilor bătrînei tale,
și florile în curte mai puține sînt ca
oricînd.

Evocăm morți, Umbre odată vii.
Un bărbat tinăr, subțire, pieptănat
frumos,

treceînd cu un suris distant.
Învățătorul modest cu ochelari oprit în
loc,

așa cum l-am văzut ultima dată:
stînjînit și pareă vrînd să se disculpe...
Filip imi vorbește despre moartea mamei
lui:

„A zăcut cîinci zile fără să-și recapete
cunoștința.

N-am putut schimba măcar o vorbă...“
A rămas fără spovedania din urmă,
îmi mai spune că ieri, la parastas,
era atît de cald în biserică încît preotul
asudase...

S-a întors acasă noaptea singur, pe lună,
de la Capul Dolojanu. N-a mai vrut să
rămîna

acolo, la prietenii arheologi.

5.

Ca o măslînă lividă e luna și serie mereu
eu o peniță de aur pe apă.
Dar viața pe tărîmul de mare e-o luptă
continuuă

cu oști nenumărate de țintari, sulțînd
de pe cai'naripați cu capele de hîrcă.
Ar fi în stare să te mînce de viu,
așa cum ciinii înmulțiți în sat mincară
astă-noapte mielul priponit, din care n-a
mai rămas decît capul.

Palidă lună, palide bălți și palide siruri
de gisle solzoase

plutînd pe apă ca lebedele.
Cerule începe după casă, Lăstuni capricioși
sar în albastru toată ziua. Seara
împodobesc folcloric antena vecinului.

Pină și păsările zboară greu.
Urmărese zborul unui albatros, bătînd
neîncetat din aripi.

planînd'nainte de-a plonja sub dig,
și întorcîndu-se, din nou, la filțiul lui
neînterupt.

Seara toate aceste păsări albe dorm pe
dig.

Un muncitor întîrziat se scaldă singur
sufînd cu zgomot apa.

Pe mal bicicleta stă rezemată în pedală.

semnal

„Manuscriptum“, nr. 3-4 / 1990

Acest număr dublu al revistei „Manuscriptum“ propune cititorilor un sumar bogat și dens, aflat sub sigla unor nume de rezonanță ale spiritualității românești și universale. Aflăm înscrise pe sinățul primei coperte numele lui Maiorescu, Eminescu, Alecsandri, Blaga, Cantemir, Budai-Deleanu, Eliade, Noica, Cioran, R. Stanca, Topiroeanu, Breton, P. Constantinescu, Voronea, N. Crainic, Fundoianu, Radu Petrescu, Roll, Tzara. Prima pagină reproduce o ultimă versiune a cîntului din poemul Eco, transcris din manuscrisele eminesciene. Sub titlul „Revelația documentului“ este publicată partea a treia a profetei lui Dimitrie Cantemir la Istoria Imperiului Otoman. Numeroase pagini ale revistei sînt rezervate unor interesante seturi epistolare. Printre protagoniști îi regăsim pe Emil Cioran, Mircea Eliade și Lucian Blaga cu scrisori adresate lui Constantin Noica. Sub tonalități și tonuri diferite, parcurgem, cu interes, dialogurile epistolare semnate Titu Maiorescu — M. Gaster și Lucian Blaga — Domnița Gherghinescu Vania. În zodia efortului epistolar se află și paginile dedicate Centenarului Vasile Alecsandri. Importante repere pentru ceea

ce a însemnat avangarda românească ne oferă scrisorile adresate de către Tristan Tzara poetului francez Paul Dermée, precum și mărturiile și evocările aparținînd lui Șașa Pană și Ștefan Roll. Acest panoptic avangardist este prefat de un viu și incitant expozeu iconografic — grafică și pictură în ulei — care îi reprezintă pe corifeii acestui curent novator în literatură. Tragedia „Ifigenia“, una dintre „cele mai bune scrieri dramatice a lui Radu Stanca“ este însoțită în lumina tiparului de o prefată a lui Petru Creția în care acesta remarcă „frumusețea scrișului, a limbii, a metaforelor și a imaginilor din pesa poetului. O fereastră spre înfîntul de lîngă noi — dacă imi este îngăduit a mă exprima astfel — așa imi apar fragmentele din Jurnalul lui Radu Petrescu reproduce în acest număr. Regăsim în ele actul înfîntezimăi al sensibilității scriitorului care nu însere pe diagrama hîrtiei nici o linie de prisos. „Sentimentul gratuității“ introduce în operă un ferment rău, dizolvant“ consemna el în acest jurnal la 26 februarie 1947. Sub titlul „Cultură și civilizație“ sînt inserate în revistă un foileton critic al lui Pompiliu Constantinescu dedicat însemnării de călătorie a lui Dinicu Golescu și două texte ale regretatului Sergiu Al-Gorge referitoare la spațiul cultural indian. O surprinzătoare aco-

La Mărțișor

Muzeul Literaturii Române organizează, duminică 18 octombrie a.c. orele 11,00 la Casa Memoria-lă „Tudor Arghezi“ o nouă ediție a Confluențelor lunare de literatură și artă, desfășurată sub genericul:

„Mărțișorul — Patria Literatu-rii Argeziene“.

Confluențele lunii octombrie vor aduce în actualitate personalitatea directorului și a redactorului incisivelor „Bilete de papagal“, precum și valențele multiple ale „gazetarului“ (tableta, pamfletul, biletul, nota etc.).

Patronată, ca de obicei, de Dna Mitzura Arghezi, manifestarea va reuni participarea unor personalități literare și artistice, după cum urmează: Alexandru Andrișoiu, Fănuș Băileșteanu, Alexandru George, Stancu Ilie, Emil Manu, Costache Olăreanu, actorii: Olga Bucălaru, Emil Liptac și Ștefan Velnicuic.

La chitară: Gigi Manac și Mihai Hiescu.

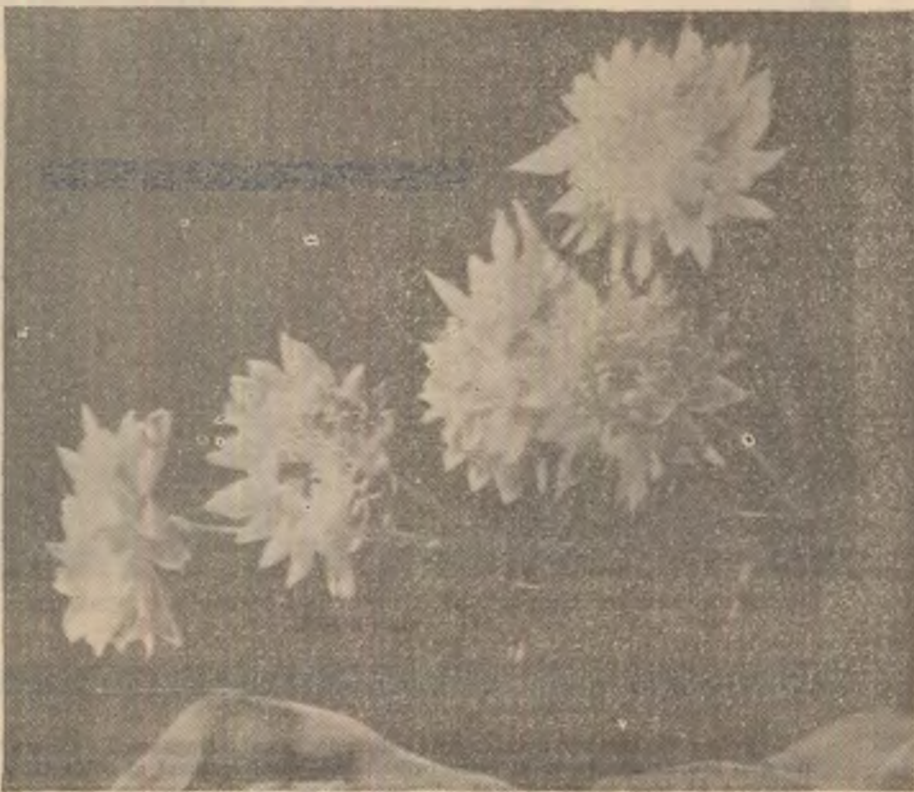
Nicolae Breb Popescu

V. Cu titlu personal

Dumnezeu — Dumnezeul nostru, al creștinilor — este un Dumnezeu personal. Atunci cînd ne adresăm Domnului, ne adresăm unei persoane, atunci cînd Domnul ne răspunde, ne răspunde nouă înșine, ca persoane, ca individualități. Lumea credinței noastre nu este o lume abstractă, generală — este o lume individuală și individualizantă. Specialiștii în demonologie spuneau însă, cu secole urmă, că atunci cînd diavolul încearcă să ne corupă adoptă limbajul — și, probabil, ideile — cărților sfinte; limbajul și ideile sfințeniei, adevărului și credinței. Diferența dintre adevăr și neadevăr poate consta nu în elementele structurii interioare ci în context sau, încă mai pervers, numai în scopul acțiunii cognitive. Comunismul a afirmat — în forme și modalități diferite — că se adresează direct persoanei umane, că potențează, cultivă și justifică individualitatea. În realitate, comunismul a disprețuit și a căutat să înfrîngă personalitatea pentru că a disprețuit și a căutat să înfrîngă omul.

Stalin a pretins a exalta ființa umană individuală, cînd ordona asasinarea a milioane de oameni și mai ales atunci cînd, în plin război a fost promotorul unei strategii și unei tactici total neprotective pentru tinerii propriei țări, pentru elementul omenesc al propriei armate. Tipul de minciună practicat de Stalin este reliefat cu înalt talent în demagogia personajului „Big Brother“ al lui George Orwell în prefața bine cunoscută „1984“. În război sau în vreme de pace, dictatorul comunist vorbea despre un neînsemnat — și, foarte probabil, inexistent — caporal, despre un umil comsomolist. Acel om era — fie că reprezenta o identitate reală sau una fantasmatică, pur propagandistică — exaltat, transformat în erou, glorificat. Orice altă ființă banală, asemenea a-

cesteia, trăia sentimentul împlinirii. Cu acest sentiment neatins putea fi trimis la moarte, sau condamnat și executat în chip sadic, bietul caporal comsomolist. Nicolae Ceaușescu a fost un sirgincios elev al lui Iosif Vissarionovici Stalin. Comuniștii perioadei post-revoluționare a României sînt elevii sirgincioși ai lui Nicolae Ceaușescu.

Caius Dragomir

spectator

Teatrul asiatic

În China, teatrul a apărut înaintea erei noastre, aproximativ în secolul al III-lea (anul 221), în timpul dinastiei Qin și a continuat în timpul dinastiei Han. Atunci a apărut drama tradițională chineză, numită XIQU, în care, alături de partea literară, se integrează cîntecul, dansul, artele marțiale, pictura și acrobația. La început, predominante în spectacol erau cîntecul și dansul. Mai tîrziu, spectacolul devine sincretic, extinzîndu-și sfera către dialog și mimică. Se cunosc două stiluri interpretative distincte, nord și sud. Varianta sud s-a cristalizat în timpul dinastiei Ming (1368—1641) și se caracterizează prin preponderența fragmentelor cîntate. Cea mai cunoscută variantă a genului pe scara evoluției este JINGJU sau Opera din Beijing, prima reprezentație datînd din 1790. Se caracterizează prin acompaniamentul muzical la instrumente tradiționale cu corzi, de suflat și de percuție. Numără peste 100 de piese în repertoriul curent. Cel mai important creator este considerat Mei Lanfang, ale cărui spectacole au fost vizionate de Brecht la Moscova în 1935. După eliberare, Opera din Beijing a cunoscut o serie de transformări datorate indeosebi tematicii noi, de inspirație revoluționară.

Teatrul chinez clasic, denumit XIJU, prezintă două forme dramatice: Zaju și Xiju propriu-zis, avînd coduri complexe de artă teatrală, rigurose organizate scenic, interferîndu-se declamația, dialogul și cîntecul cu acompaniament muzical. Apar costumele și machiajul specifice rolurilor, precum și obiectele cu o simbolistică precisă, comportamentul personajelor fiind previzibil, acestea evoluînd în perimetrul canonic dat. Toate acestea se încadrează în codul-matrice de structură a dramei: textul, cuprinzînd patru acte, prolog și epilog,

apărînd codificat și locul acțiunii al declanșării intrigii (conflictului), punctul culminant și deznodămîntul. La rîndul său, fiecare componentă a rolului (vers, recitativ, cîntec) are o rețetă precisă. În funcție de ponderea acestora, în special partea cîntată și acompaniamentul muzical, se diferențiază varianta Xiju de Zaju, ultima fiind teatrul variat de dramă chineză clasică, atestat încă din timpul dinastiei Tang (618—907). Specificul acestui gen constă în ponderea crescîntă a dialogului, precum și apropierea de limbajul uzual, îngrijit. Cel mai cunoscut autor de teatru Zaju este Quan Hanging (1227—1297), mai ales prin piesa „Ninsoare în plină vară“, transmisă și la posturile noastre de radio.

Teatrul chinez modern, HUAJU, este drama nouă, după modelul celei europene, ale cărei mijloace de reprezentare sînt acțiunea și dialogul, oglindind direct viața reală, conflictele ei. Prima dramă Huaju s-a jucat în 1907. După Mișcarea de la 4 mai 1919, drama modernă chineză capătă o tot mai largă popularitate și datorită reprezentării sale în stilul BAIHUA (adică vorbire îngrijită, literară).

În Japonia, la cumpăna secolelor 14 și 15, a apărut teatrul Nô, originea acestor vechi forme fiind în ritualurile șamanilor japonezi, în esență — un teatru al personajelor mascate, care acționează prin dans și muzică. Are și influențe chineze, prin dansul Saraku — al personajelor mascate — pătruns în Japonia, căruia, cu timpul, japonezii i-au spus Sarugatu, pentru că Saru înseamnă maimuță, animal cu o mimică foarte expresivă.

Toate acestea au fost susținute de cel mai mare teoretician al artei Nô — Zeami Motokiyo (1363—1444) și confirmate de noile cercetări antropolocice.

Problema principală a României de azi — unica problemă, ar trebui spus — constă în incapacitatea, la nivel statistic cel puțin, a unei națiuni de a se detașa nu chiar de comunism ci de un semicomunism, de comunismul făcut să nu pară comunism pentru ochii închiși ai celor care acceptă orice aparență, pentru a nu modifica nimic din esența trecutului. Nu înțelegem cum se face că Albania sau Bulgaria reușesc să se schimbe în alegeri la fel de organizate precum cele ale noastre; cum Cehia, Ungaria, Polonia sau chiar Rusia, nu mai doresc să audă de noi. Occidentul nu înțelege de ce alegem sărăcia, frigul, murdăria, întunericul, mai curînd decît contrariul acestora; este aici frica de schimbare sau atașamentul direct la comunism?

În schimbare, personalitatea se rupe din raportările ei pentru a dobîndi noi inserții și noi raportări. În schimbare, orizontul personalității se îngustează, pentru ca apoi să se lărgească din nou sau să se restrîngă și mai grav. Tranziția de la comunism la democrație și li-

beralism reprezintă abia o vagă punere la îndoială a modestelor personalități conturate în totalitarism pentru cea mai mare deschidere oferită individualității umane. Din interiorul sistemului, pentru cei mai mulți, tranziția este percepută ca primejdia de spulberare a personalității ample, constituită în comunism. Cum este posibilă o asemenea eroare fatală? Comunismul a creat multura senzația că tot ceea ce face, este să li se adreseze cu titlu personal. Comunismul a pretins tacit și pervers că oferă fiecăruia — fiecărui obedient — un privilegiu pur personal. Desigur, prin chiar multiplicarea iluziei, aceasta nu era mai mult decît cea mai penibilă și inacceptabilă minciună; omul însă „acceptă ușor ceea ce corespunde aparențelor sale“. Să recapitulăm. Încadrarea într-un serviciu a luat totdeauna, în lungile decenii de comunism, caracterul privilegiului. Chiar în obligatoriile repartiții de la sfîrșitul studiilor, privilegiul apărea fie în calitatea unui serviciu, fie în dreptul, care ți se conceda, de a refuza o repartiție dezavantajoasă. Faptul de a obține un pașaport îți era prezentat ca un privilegiu, indiferent de evidența că acesta era obținut de persoane cu mult mai puțin îndreptățite — chiar după criteriile comuniste — decît tine. Repartizarea unei locuințe era tot un privilegiu personal; la fel și cumpărarea unui kilogram de carne, obținerea unui bilet de concediu sau încasarea unei prime. Lucrurile nu stăteau astfel, doar că erau prezentate așa. În realitate lucrurile aveau chiar caracterul invers. Omul dispunea, în chip natural, de o serie de posibilități, atît numai că aceste posibilități puteau să îți fie retrase oricînd de către autorități. Faptul de a nu fi supus unei astfel de penalități se prezenta ca un mare privilegiu al cărui subiect erai. Și, cel mai adesea, această diversiune era acceptată de oameni însetați de cel mai mic avantaj existențial. Acest sentiment fals al împărțirii, în comunism, dintr-o serie de privilegii atribuite cu titlu personal, motivează comportamentul politic al multor români, pînă în acest an 1992 și lucrurile vor rămîne tot așa pentru încă o vreme. Cînd va sosi adevărata nouă zi — ziua de mîine — a politicii românești? Atunci — și numai atunci — cînd noi, românii, vom înțelege că privilegiile nu există (nici măcar în calitate de false privilegii) decît acolo unde dreptul a fost suprimat.

Prezența elementelor demonstrative existente în ritual, transformate ulterior în tehnici scenice, a facilitat trecerea la spectacolul Nô. Toate tehnicile Nô servesc sublinierii diferenței care apare între viața curentă și viața rolului (majoritatea personajelor reprezentînd ființe extraterestre sau oameni izolați de lume prin nebunie sau sihăstrie). Dramele Nô expun, nu atît bogăția de caracter a personajelor cunoscute din legende, istorie, literatură, cît — mai ales — tipul de caracter pe care îl reprezintă. De aceea, noțiunea de rol în teatrul Nô se asociază cu noțiunea de tip, a cărui trăsătură esențială este desprinderea de realitățile vieții.

Tehnica actoricească Nô este bazată, în exclusivitate, pe exerciții de mișcare și respirație. Mișcarea Nô se face prin adaptarea tuturor datelor scenice ale actorului la pasul alunecat (Suriashi) și prin menținerea continuității și omogenității tuturor gesturilor și acțiunilor. Efectul artistic final este „desenarea unei linii“ de către trupul actorului în timpul spectacolului, expresie a identificării totale a acestuia cu rolul. Întreprinderea acestei liniarități, numită „seno-kiru“ sau lipsa unei linii („sen-ganai“) este aproape inimaginabilă pentru tehnica actoricească Nô.

Teatrul Kabuki a apărut la începutul secolului 17, în orașul Kyoto, datorită unei femei, O-Kuni, care dansa pînă la extaz în fața spectatorilor cîn-

tînd întruna numele lui Buda. Se spune că O-Kuni venea de la templul Izuma Toisha. Era dansatoare, dar și prostituată, ca și celelalte femei care au preluat după ea acest gen de spectacol. Din această cauză, șogunul Tokugawa a interzis, în 1629, femeilor să mai joace teatru, permițînd doar bărbaților să primească roluri în piesele Kabuki.

Actorii Kabuki, ca și cei al teatrului Nô și Koygen, transmit arta interpretării din tată în fiu. Danjuro Ichikawa, din secolul 17, cotat drept cel mai mare actor Kabuki, a avut 10 urmași celebri. Astăzi, Eizo Ichikawa, fiul lui Danjuro al X-lea, este pe cale de a intra în patrimoniul familiei ca cel de al XII-lea mare actor Kabuki al Japoniei.

Piesele Kabuki se împart în două categorii: „jidai-mono“ (piese istorice) și „sewa-mono“ (drame realiste), primele prezentînd evenimente istorice, iar cele din categoria a doua, subiecte din viața orașenilor de rînd. Teatrul Kabuki (Ka — cînt, bu — dans, ki — dialog) combină perfect cîntul, dansul și dialogul într-un tot coerent, prin gesturile stilizate ale actorilor, prin coloritul luxuriant al decorurilor și vestimentației. Personajele se mișcă lent, vorbesc silabisit și grav, imprimînd dialogului o simplitate specifică. Dar, pe cît de înceată este mișcarea scenică a actorilor, pe atît de vioaie și plină de viață apare ea în peisajul decorului, în montajul și regia spectacolului. Scenele repertoriului Kabuki sînt ritmice și totuși pline de ambianța poetică creată de limbă, vers, de acompaniamentul muzical vocal și instrumental.

Celebrul leu chinez este considerat gardian al norocului. Un actor cu mască din teatrul Nô îl interpretează, dansînd, pentru a implora o domnie îndelungată familiei imperiale. Dansul leului în teatrul Kabuki, stilizat din dansul popular tradițional al țaranilor, pentru a implora zeii să trimită ploaia pe ogoare, este considerat cel mai captivant dans vechi tradițional al niponilor.

Teatrul Bunraku este un tradițional teatru de animație, personajele fiind păpuși înalte de un metru, manevrate din spate de actori costumați în negru.

Vlad Andrei Orheianu

EMIL CIORAN:

«Am învățat mai mult de la decît din toate cărțile de filozofie»

— Domnule Cioran, evenimentele din ultimii doi ani, ca și cele, mai recente din Europa, au putut fi previzibile?

— Nu, n-au fost previzibile. Dar trebuie să vă spun un lucru esențial, că socotesc Rusia o țară de viitor. Poate că dezastrul ei momentan era inevitabil, Rusia însă nu este o țară epuizată, nu e vlăguită.

Occidentul e mai degrabă vlăguit, deși nu este cel mai bun cuvînt, mai degrabă e în declin, fiind vorba de nații care au apărut de demult, care au creat ceva. E vorba, deci, de o sfîrșeală istorică a Occidentului. De niște popoare care resimt această sfîrșeală, istorică, popoare care au pătruns adînc în civilizație. Asta e un fenomen în istorie care n-are nimic arbitrar, însemnînd un soi de agonic care poate dura vreme îndelungată. Deci, nu e vorba de un moment de oboseală, care așa cum apare și dispăre. Este o vlăguire îndelungată, cum s-a mai întîmplat cu civilizațiile. Un fenomen fatal, care a existat întotdeauna în istorie. Durata nu poate fi dinainte precizată, agonia însă poate fi lungă. Așa ceva nu există la ruși. Se va dovedi că poporul rus nu e vlăguit și că în fața Rusiei se deschide viitorul, pentru că ea nu este epuizată ca Occidentul, sau nu într-atît cît Occidentul. Occidentul se stinge lent, pe cînd în fața Rusiei se află încă istoria.

— Rusia, deci, va prelua conducerea?

— Foarte posibil, este chiar inevitabil. Două nații nu sînt alît de epuizate, Rusia și Germania.

— Dar Balcanii?

— Balcanii au un destin modest.

— Oare pentru că este un grup de state mici?

— Sînt popoare care pot atinge o anumite treaptă de dezvoltare, dar care nu au un destin important. Asta este chestiunea, că pot cunoaște și progresul, însă, după mine, participarea la destinul unei civilizații e un fapt foarte rar. Balcanii își pot afla prosperitatea ecopooporele balcanice nu au vocația desnoimică, de ce nu, literară, numai că tinului, prin care ar putea juca un anumit rol în istorie.

— Aveți o explicație pentru ceea ce se petrece în Balcani, respectiv în Iugoslavia, unde slavii se luptă între ei?

— E un semn rău pentru ei, se vor steriliza. Pe plan civilizator este un dezastru, popoare cu destin provizoriu. Astea sînt explozii. Ca un popor să dețină un rol important, are nevoie de continuitate istorică. Ceea ce nu există la ei. Nu e vorba că-s popoare proaste, dar merg din eșec în eșec. Asta e progresul lor. Pentru că, de la un eșec la altul, se trăiește totuși, există însă ceva care nu le izbuteste, care nu se îndeplinește, civilizația, care o duce într-un declin. Cum e și cu oamenii: ai un prieten care începe excelent studiile ajungînd primul dintre „primii”, e consecvent și tenace, strălucește pentru o clipă, ca să dispară apoi în neant. Ca apoi iar să apară, dar nu a are continuitate istorică, stabilitate. Majoritatea popoarelor au o droaie de genii ratate, care lasă o impresie nemaipomenită, unii mai scilpitori, alții mai obscuri, n-au însă nici o importanță pentru istorie. Popoarele importante pentru istorie sînt cele care dănuie de veacuri și care își mențin continuitatea istorică. Fără îndoială, popoarele balcanice au vitalitate, dar eșecul este destinul lor, e și asta un mod de viață. Sînt popoare ce dau impresia că au viitor, cunoscînd chiar epoci strălucitoare. Dar problema capitală, cum bine știți, este limba. Care e cheia. Sînt popoare înzestrate, dar a căror limbă este încă în iarbă, chestie fatală pentru acel popor. Sînt limbi care nu fac față care nu se pot impune. Limbi provinciale, nefaste, pentru acele popoare.

— Ultima oară am discutat mai pe larg despre România. Tare mult aș dori să reveniți la acest subiect.

— Am spus că dacă românii nu reușesc să se afirme în următorii ani, sînt pierduți ca popor, își vor pierde vocația, iar ca indivizi vor fi niște ratați. Rămî-

Jurnalista Branka Bogavac Le Comte, într-o discuție cu Emil Cioran, Paris, martie 1992

Prin seria celebrilor interviuri culturale, Branka Bogavac Le Comte lansează un gen literar aparte, aflat între psihanaliza cului cultural al subiecților și mărturisirea în sens transcendental. Cunoscuta publicistă prefigurează o adevărată estetică a confesionalului cultural, depășind elasicul dialog monocordic al personalităților, tiemai prin experiența reciprocă a căutării supra-cului cultural al celui interviuat. Căci, de regulă, Branka Bogavac Le Comte își urmărește și însoțește subiecții — personalități de excepție ca: J.L. Borges, Cezslav Milosz, Milan Kundera, Alain Bosquet, Elie Viesel, Juri Liubimov s.a., de-a lungul unor întorcocheate călătorii spirituale, transformînd banalul interviu într-un exercițiu memorialist într-o adevărată artă a confesionalului literar. Toate aceste interviuri au fost reunite în volumul „Convorbiri la Paris”, apărut acum un an la Belgrad. Branka Bogavac s-a născut în Muntenegru și după studii filologice la Belgrad, se stabilește la Paris, unde studiază slavistica și predă limba sirbo-croată la Sorbona. De peste cincisprezece ani se ocupă de publicistică și traduceri literare. Interviul cu Emil Cioran a apărut anul acesta în publicația literară „Knjizevna reč” din Belgrad, într-un număr festiv, douăzeci de ani de înfiare.

ne de văzut cum se vor călăuzi, pentru că încă o nereușită le-ar putea fi fatală.

— În „Istorie și utopie” spuneți următoarele: „Asumîndu-și ortodoxismul, Rusia a arătat că vrea să se separe de Occident: asta a fost, de la început modul ei de definire. Schisma n-a exprimat atît deosebirea de doctrină, cît voința de afirmare etnică din care abia se întrezărea disputa etnică privind reflexul național. Schisma și crezia sînt, de fapt, expresia unui naționalism voalat.” Ce importanță are credința la ruși?

— Oricum, rușii sînt un mare popor, iar religiozitatea este o chestiune vitală pentru ei. Poate, mai puțin acum, dar așa a fost pe vremuri și lucrul asta l-a marcat.

— De curînd am fost în Rusia și judecînd după aparențe, poporul se întoarce spre religie.

— Este de o importanță covîrșitoare ca substratul religios rus să nu dispară. Reveniți la trecutul rușilor și veți vedea rolul covîrșitor jucat de religie de-a lungul veacurilor în Rusia. S-ar putea ca expresia ortodoxismului să arate altfel ca pînă acum, dar este exclusă dispariția substratului religios.

— De ce este atît de importantă religiozitatea?

— Pentru că Rusia s-a definit prin religiozitate, e substratul ei. Nu uitați crizele religioase din Rusia de-a lungul istoriei, care au fost cruciale. A avut permanent uriașe conflicte religioase chiar foarte periculoase, ceea ce dovedește că poporul ăsta are o făptură, are o fire. Iar substratul rus religios, chiar în momentul de cumpănă, cînd religia era interzisă n-a fost pe deplin zădărnicit. Substratul religios rus nu piere cu una, cu două.

— Cînd am fost de curînd la Moscova, l-am făcut o vizită fiului lui Pasternak și această religiozitate plutea parcă în aer, creînd o atmosferă solemnă.

ligie. Cînd cineva nu are o religie, manent se năpustește asupra lui Dumnezeu, deci, el e totuși prezent.

— Pentru România ortodoxismul e atît de important ca și pentru Rusia?

— A fost important, dar a avut o mă mai potolită. La ei substratul religios nu e atît de profund. Nu e atît de profund ca la ruși și asta provoacă deosebire uriașă în raport cu dimineața interioară. Românii au, de așezat o gîndire religioasă, țărani nu sînt tîreligioși, dar profunzimea credințelor nu e ca a rușilor.

— Massenet, scriitorul, spune de dvs. „În anii '50 a fost unul dintre mii, dacă nu primul, care a atras atenția asupra ravagiilor provocate de utopiile politice, de monstruoasele nunații”. Deci, ați înțeles imediat ducea comunismului.

— Da, a fost o adevărată catastrofă. Un sistem care steriliza. Cînd omul vine areligios prin voința sa, se sterilizează pe sine, își repugnă prin viața excesivă. Sînt indivizi goliți înăuntru.

— În „Istorie și utopie” spuneți: „În timp ce oamenii vor fi însemnați păcat”. Ce e, de fapt, păcatul originar?

— Păcatul originar îl simțim în noi, nu ni-l putem reprezenta. Semnul dînc ar fi acela că omul e în cor cu Dumnezeu.

— În prima discuție a noastră v-a întrebat ce e Dumnezeu. Mi-ați răspuns că este limita extremă pînă unde poate ajunge gîndul omului.

— Da, e punctul maxim. Care conținutului un sens, viața nu m-aventură, e ceva mult mai mult. înseamnă conținut. Totul va depinde de cum vom da un conținut experiențelor noastre, dacă sînt numai plan intelectual, n-au valoare (așa e, de pildă, intelectualul francez). Noi sîntem acest conținut, totul va depinde de acel conținut interior, iar de inteligență. Dacă există sau nu conținut interior, căci inteligența fără el e neant. Trebuie să existe un conținut interior, căci ideea pură este seori inutilitate. Căci noi sîntem fapt, inhalt (germ. conținut).

— Ce conține acest conținut?

— E ca un salt spre marele conținut. Pentru că noi trăim în deșertăciune. Dar în momentul în care posedăm un conținut interior, deșertăciunea dispare. Prezența conținutului interior îl înțelege pe om. Dacă nu-l are, totul e fațadă.

— Prezența acestui conținut înseamnă Dumnezeu? Știți, la noi, în Muntenegru, imediat după război, religia a fost interzisă. Deci, n-a existat educație religioasă. Pentru prima oară a avut în miini Evanghelia aici, la Srebrenica, cînd studiam slava veche.

— Da, în final. Pentru mine cel mai important este conținutul interior.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion CUCU

menii ratați ie și morală»

ceastă substanță care îl implinește pe om, trainică, foarte puternică, ne stăpânește și ne călăuzește, care e fascinantă. O viață normală poate dura și fără această substanță, dar atunci când posedăm și acel conținut intrăm în transcendențial, care ne poate invada și viața cotidiană.

— V-aș ruga să ne mai întoarcem la Păcat...

— El arată că omul a început prin catastrofă, începutul său a fost catastrofal. Așa cum la fel de bine putea să izbândească și să înceapă reușit, spiritual, să zicem. Deci, totul depinde cum îți pui în valoare latura pozitivă. Când conflictul inițial este ratat, atunci totul e pierdut. Să nu uităm că majoritatea oamenilor sînt niște ratați. Păcatul original este primordial. Din naștere. Existând ca un soi de stigmat, începutul catastrofei, numai că omul i se poate susurage sau se poate cufunda în el. Pare ciudat, însă e posibil să observi cum posedă sau nu învea această substanță interioară. În

alternativa negativă se remarcă persoana extrem de lovcave, fără prelungire interioară, condamnați parcă la nereușite, trăind în sterilitate. Alternativa pozitivă presupune persoane cu destin.

— Și ce e de fapt destinul ?

— E vizibil prin aceea că înaintezi sau nu. Majoritatea fapturilor umane fac o viață sterilă. Intelectualul fără conținut interior e un automat. Cei cu leștin se recunosc după chemarea interioară, merg înainte, depășind eșecul.

— Să însemne asta oare, ieșirea din Păcatul Original ?

— Da, pentru omul care l-a depășit, are înaintea sa nu mai e un om obișnuit, din gloata celor care și-au ratat viața.

— În prima noastră discuție mi-ați spus că cei care se manifestă, indifereți în ce mod, au ceva demonic.

— Din păcate, e adevărat, viața în sine are ceva demonic, trăirea în sine are ceva demonic. Asta însemnând, cu alte cuvinte, că nu există făptură perfect pură. În amestec, da. Căci demonul este obsesia oamenilor. Demonul nu poate fi odată înlăturat. Cît s-ar încerca. Ceea ce Păcatul Original e importantă, aici, în pofida creștinismului și a sfinților, chiar de la începutul omului, ceva plesnit.

— Să fi fost diavolul ?

— Da, este neizbinda, eșecul. La începutul omului, cu toate strădaniile sale, ceva s-a frânt. Ceva n-a izbutit și ceea ce nu poate izbuti pentru că puritatea este imposibilă. Deci, omul este nepuincios încă de la naștere, de la început. De asta, cei care se manifestă, indifereți în ce mod, au ceva demonic, pentru că altfel nu e posibil.

— Și Dostoievski a fost stăpinit de demon ?

— Da, mai mult decât alții, mai mult decât toți. Îl cunosc perfect pe Dostoievski. L-am citit în întregime, e pasiunea vieții mele. Desigur, e cel mai profund și cel mai strălucitor și cel mai complex scriitor.

— Al tuturor timpurilor ?

— Al tuturor timpurilor, eu îl așez în fruntea scriitorilor, cu uriașele-i curbururi, cu magnifica-i sfințenie.

— Și deasupra lui Shakespeare ?

— Evident. Este omul care a avut un impact extraordinar asupra mea, care a ajuns atât de departe față de noi și care a știut să exploateze și biata și răul. Care s-a izbit cel mai tare de rău, ca substanță umană și ce inspirație fabuloasă a avut.

— Vă amintiți de frumusețea lui Stavroghin, cel cu diavolul în suflet ?

— Cum să nu ! Dostoievski a pătruns adînc în făptura umană, a mers atât de departe în scrutarea răului din el. Este cel mai viguros.

— Și dumneavoastră ati mers foarte departe.

— Da, numai că eu nu sînt romanțier. Pentru mine Dostoievski este Scriitorul. Care a spus cel mai mult despre încercările omului.

— Ați spus odată : „Scriitorul serie permanent despre sine“. Cum de a aflat

în sine sa Dostoievski toate cele despre care a scris ?

— Pentru că a pățit multe. Prin pătimire se ajunge la cunoaștere, prin încercări, nu prin scris.

— Pentru că sintetizi un mare scriitor, printre cei mai mari, pentru că nu v-ați manifestat niciodată pentru viață, totuși, de unde ați luat învățătură, din scris sau din viață ?

— Totuși, din viață, asta e trăirea nemijlocită. Prin citit află destul de multe, numai că aici intervine distanța. Pe cînd eșecul din viață atrage după sine reflecția. Ce nu trăim în noi, nu-i atât de adînc. Putem citi mii de cărți, dar o singură trăire, o nenorocire, sau orice altceva care ne tînge, e mult mai șocant. E și asta o școală.

— Cum a putut Dostoievski să treacă prin atîtea încercări pe care le-a descris ?

— Pentru că viața lui a fost un adevărat iad. Prin cite n-a trecut Dostoievski. Viața lui a fost un șir nesfîrșit de amărăciuni. E, fără îndoială, scriitorul care a ajuns cu pătimirea la pragul cel mai de sus.

— Pe lângă Dostoievski l-ați admirat și pe Nietzsche. De ce tocmai pe el ?

— Pentru că este omul care în tot ce-a săvîrșit a mers pînă la capăt. Pentru firea sa năvalnică, excesivă, airdoma celor ce merg pînă la capăt, pînă la epuizare. Care înlătură orice barieră, precum poezii. Precum Baudelaire, care, la fel, a mers foarte departe.

— Ce alt scriitor apreciați în mod deosebit ?

— Pe Pascal, unul din cei mai mari gînditori.

— Socotese opera dumneavoastră ea o sintetiză între Baudelaire, după frumusețea lirică a textului și Pascal, după profunzimea gîndirii. Sintetizi de acord ?

— Există adevăr în ceea ce spuneți. Cei doi sînt poetul și scriitorul la care revin invariabil, aș zice, zilnic. Pascal este omul la care deseori mă gîndesc. Sînt oameni, scriitori care vă însoțesc permanent, nici nu mai e nevoie să-i citiți.

— Ați spus undeva că „epoca modernă începe cu doi isterici“. Dolet și Luther. Ce vă atrage, indeosebi la ei ?

— Că nu aparțin tagmei rataților, nici nu puteau fi altfel, că au fost niște proscrisi.

— Dar chiar dvs. ați făcut din sine tot un fel de proscris.

— Da, intrucîtva.

— Ați citit mult și ați reflectat îndelung despre mistici : „Mistica e o aventură, o aventură verticală. Ea se expune riscului de a năzui spre înălțimi, cucerind astfel o altă formă de spațiu“. Ce v-a plăcut, indeosebi, la ei, ce afinități v-ați găsit în ei ?

— Să zicem, nerealizarea vieții mele a fost că n-am mers pînă la capăt. Am fost fascinat de mistica și mistici, am ajuns și eu pînă la un anume punct, dar n-am reușit să ating acel punct final.

— Eu cred că pe tărîmul dvs. ați obținut cit a fost posibil.

— Da, însă nu și pe plan spiritual.

— Oricum, n-ați fi vrut să fiți un mistic.

— Și asta-l adevărat (ride din toată inima).

— Deci, pe tărîmul dvs. ați obținut atât cit ați avut. Vă știu din toate cărțile, și de-asta gîndesc așa.

— Da, cu toate că elementele negative sînt foarte importante, iar pe plan spiritual sînt nerealizat. Sînt conștient în sinea mea de asta, am înțeles conceptul dar nu l-am putut trăi așa cum s-ar fi convenit.

— Chiar știți și unde n-ați reușit ?

— Da, sînt absolut sigur, pentru că nu m-am luat după primul impuls.

— Vă pare rău ?

— Nu știu.

Prezentare și traducere :
Mariana Ștefănescu

Constantin Noica după
Despărțirea de Goethe
(1976)

D. I. Suchianu printre
Vedetele filmului de odinioară

Să discute oare Eugen Uricaru și Mihai Giugariu numai
Despre purpură ?

Pe una din ulițele satului lui Marin Preda, prozatorii Petre
Anghel și Sorin Preda

EPISTOLA SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL A DOUA CĂTRE CORINTENI

CAPITOLUL 6

Slujirea împăcării (urmare). Templul Dumnezeului
Celui viu

1 Fiind dar noi împreună-lucrători cu El, vă îndemn
a harul lui Dumnezeu să nu-l primiți în zadar ;
2 căci zice : La vreme potrivită te-am ascultat și'n
ziua mântuirii te-am ajutat ; iată acum vremea po-
trivă, iată acum ziua mântuirii —
3 nimănui întru nimic dându-i noi prilej de potic-
nire, pentru ca slujirea noastră să nu fie defăimată ;
4 dimpotrivă, întru toate înfățișându-ne pe noi în-
fine ca slujitori ai lui Dumnezeu ; în multă răbdare,
în necazuri, în nevoi, în strămtorări,
5 în bălăi, în temnițe, în tulburări, în osteneți, în
 Privegheri, în posturi,
6 în curăție, în cunoștință, în îndelungă-răbdare, în
săbădăritate, în Duhul Sfânt, în iubire nefățarnică,
7 în cuvântul adevărului, în puterea lui Dumnezeu ;
prin armele dreptății cele de-a dreapta și cele de-a
stânga
8 prin slavă și necinste, prin defăimare și laudă ;
a niște amăgitori și totuși iubitori de adevăr ;
9 ca niște necunoscuți și totuși bine cunoscuți ; ca
niște muribunzi și iată că trăim ; ca niște pedepsiți
și totuși nu uciși ;
10 ca niște întristați, dar pururea bucurându-ne ; ca
niște săraci, dar pe mulți îmbogățindu-i ; ca unii care
n-au nimic și pe toate le stăpinesc.
11 Gura noastră deschisă s-a către voi, o, Corinteni-
inima noastră s'a lărgit.
12 Strămtorați nu sunteți întru noi, ei'n inimile
noastre sunteți strămtorați.
13 Plătiți-ne și voi cu aceeași plată — vă vorbesc ca
unor copii ai mei —, lărgiți-vă și voi inimile !
14 Nu vă înjugati la jug strain³³ cu cei necredin-
cioși, căci ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea ?
sau ce părtășie are lumina cu întunericul ?
15 și ce învoire este între Hristos și Vellar³⁵ ? sau
ce are laolaltă un credincios cu un necredincios ?
16 sau ce înțelegere este între templul lui Dumne-
zeu și idoli ? Că noi suntem templu al Dumnezeului
Celui viu, așa cum a zis Dumnezeu că întru ei voi lo-
uți și voi umbla și Eu voi fi Dumnezeul lor și ei vor
fi poporul Meu.
17 De aceea ieșiți din mijlocul lor și osceți-vă, zice
Domnul, și de nimic necurat să nu vă atingeți și Eu
vă voi primi pe voi.
18 Și vă voi fi vouă Tată și voi îmi veți fi Mie fii
și fiice, zice Domnul Atotțiitorul.

CAPITOLUL 7

Bucuria lui Pavel întru pocăința Bisericii

1 Având deci aceste făgăduințe, jubiților, să ne cu-
așim pe noi de toată întinarea trupului și a duhului,
săvârșind sfințenia în frica lui Dumnezeu.
2 Faceți-ne loc în inimile voastre !³⁶ Pe nimeni n'am
nedreptățit, pe nimeni n'am vătămat ; pe nimeni
n'am înșelat.
3 N'o spun spre osândirea voastră, căci v'am spus
înainte că sunteți în inimile noastre, ca împreună să
nămurim și împreună să trăim.
4 Multă îmi este încrederea în voi, multă îmi este
auda pentru voi ; umplutu-m'am de mângâiere ! Cu
tot necazul nostru, sunt covârșit de bucurie !
5 Căci chiar după ce am venit în Macedonia, tru-
tul nostru n'a avut nici o odihnă, necăjiți fiind în toa-
te chipurile : din afară, lupte ; din lăuntru, temeri.
6 Dar Dumnezeu, Cel Care-i mângâie pe cei smeriți,
ne-a mângâiat pe noi cu venirea lui Tit.
7 și nu numai cu venirea lui, ci și cu mângâierea cu
care el a fost mângâiat la voi, după cum ne-a vestit
mi nouă dorul vostru, plânsul vostru, râvna voastră
pentru mine, așa încât eu mai mult să mă bucur,
8 că chiar dacă v'am întristat prin scrisoare, nu-mi
pare rău (deși mi-a părut rău) ; fiindcă văd că scri-
soarea aceea, fie și numai pentru un timp, v'a întris-
tat.
9 Acum mă bucur nu pentru că v'ați întristat, ci
pentru că v'ați întristat spre pocăință ; fiindcă după
dumnezeu v'ați întristat, pentru ca să nu aveți nici
o pagubă din partea noastră.
10 Căci întristarea cea după Dumnezeu aduce pocă-
nță spre mântuire, fără părere de rău ; iar întrista-
rea lumii³⁷ aduce moarte.
11 Căci iată, însuși faptul acesta că v'ați întristat
după Dumnezeu, câtă sânguință v'a adus !, și câtă
lezyinovățire !, și câtă mâhnire !, și câtă teamă !, și
câtă dorință !, și câtă râvnă !, și câtă înspășire ! În-
tru totul ați dovedit că'n această privință unteți cu-
ați.
12 Așa că deși v'am scris, aceasta n'a fost nici d'n
niciuna celui care a nedreptățit, nici din pricina celui

33 Armele ofensive și defensive (cum ar fi sabia'n
reapă și scutul în slănga).

34 Un jug care nu se potrivește, la care nu puteți fi
npercecheați, O paranteză-avertisment împotriva infiltra-
țiilor păgâne în doctrina și morala Bisericii.

35 Beliar sau Belial un alt nume al Satanei, des întâl-
nit în literatura rabinică și în manuscrisele de la Qum-
ran ; pomenit și în iconografia bizantină (antifonul 3 din
trecia glasului al doilea).

36 Pavel închide paranteza și rela firul întrerupt la 6, 14.
37 Întristarea lumească, cea după criteriile și socotin-
tele omenești.

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată
de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Ana-
nia sprijinit pe numeroase alte osteneți

care a fost nedreptățit, ci pentru ca la voi să se în-
vedereze în fața lui Dumnezeu sânguința voastră pen-
tru noi.

13 De aceea ne-am mângâiat. Pe lângă mângâierea
noastră însă ne-am bucurat mai ales, de bucuria lui
Tit, căci duhul său s'a liniștit dinspre partea voastră
a tuturor.

14 Că dacă'n fața lui m'am lăulat cu ceva pentru
voi, n'am fost dat de rușine ; ci dimpotrivă, așa cum
noi pe toate vi le-am grăit întru adevăr, tot astfel și
lauda noastră față de Tit a devenit adevăr.

15 Și inima lui este și mai mult la voi, aducându-și
aminte de ascultarea voastră a tuturor, cum l-ați pri-
mit cu frică și cu cutremur³⁸.

16 Mă bucur că'ntru totul pot să mă încred în voi.

CAPITOLUL 8

A da de bunăvoie. Tit și însoțitorii săi

1 Și vă facem cunoscut, fraților, harul lui Dumne-
zeu care-a fost dat în Bisericile Macedoniei ;

2 Că'n multul lor necaz cu care-au fost încercați,
prisosul și adâncea lor sărăcie au sporit la ei în bogăția
dărniceii.

3 Că de voia lor au dat — v'o mărturisesc —, după
putere și peste putere,

4 cu multă rugăminte cerându-ne favoarea³⁹ de a
lua și ei parte la ajutorarea sfinților⁴⁰.

5 Și-au făcut-o nu după cum am nădăjduit noi, ci pe

38 Expresia „cu frică și cu cutremur“ nu trebuie înțe-
leasă literal. Ea este preluată din Ps 2, 11 unde sensul
ei spiritual e evident : „Slujiți I Domnului cu frică și
bucurați-vă de El întru cutremur“. Întâlnirea Corintenilor
cu Tit trimisul și slujitorul lui Dumnezeu, le-a pricinuit
sentimentul de frică sacră și bucurie cutremurătoare, în
duhul psalmistului.

39 Literal : harul (în sensul primar al cuvântului, ace-
la de favoare acordată de Dumnezeu omului și, prin ana-
logie, de om semenului său).

40 E vorba de colecta inițiată și condusă de Pavel pen-
tru ajutorarea creștinilor din Ierusalim (vezi Rm 15, 26).

ei înșiși s'au dat mai întâi Domnului și apoi nouă, prin
voia lui Dumnezeu.

6 Așa încât l-am rugat pe Tit ca și'ntre voi să ducă
la bun sfârșit darul acesta, așa cum mai înainte l-a
inceput.

7 Ci precum întru toate prisosiți — în credință, în
cuvânt, în cunoștință, în toată sânguința, în iubirea
voastră către noi — așa și'n acest dar să prisosiți.

8 N'o spun ca pe o poruncă, ci ca prin sânguința
altora să pun la'ncercare și curăția iubirii voastre.

9 Căci cunoașteți harul Domnului nostru Iisus Hris-
tos ; că El, bogat fiind, a sărăcit de dragul vostru
pentru ca voi prin sărăcia Lui să vă îmbogățiți.

10 Și'n această privință vă dau un sfat : că aceasta
vă este de folos vouă, cei ce încă de anul trecut ați
inceput nu numai să faceți, ci și să voiți.

11 Duceți dar acum fapta până la capăt, așa încât
ardoarea voastră de a voi să fie tot una cu aceea de
a și îndeplini din ceea ce aveți.

12 Căci dacă e vorba de ardoare, ea e bineprimită
după cât are cineva, nu după cât nu are.

13 Nu e vorba de a-i ușura pe alții împovărându-vă
pe voi, ci de-o potrivă

14 prisosul vostru în ceasul de acum să împlinească
lipsa aceluia, pentru ca și prisosul lor să împlinească
lipsa voastră ; așa se face potrivirea,

15 precum este scris : Celui cu mult nu i-a prisosit,
și celui cu puțin nu i-a lipsit.

16 Mulțumire fie-I adusă lui Dumnezeu, Cel Ce-a
pus în inima lui Tit aceeași râvnă pentru voi,

17 că s'a'nvoit cu îndemnul nostru ; dar făcându-se
el și mai sânguitor, de bună voie a plecat la voi.

18 Și'mpreună cu el l-am trimis și pe fratele a cărui
laudă întru Evanghelle este'n toate Bisericile⁴¹

19 — și nu numai atât, dar a fost și ales de către
Biserici să ne fie însoțitor în călătoria darului acestu-
ia pe care noi îl slujim spre slava Domnului însuși
și'ntru ardoarea noastră —,

20 prin aceasta ferindu-ne ca cineva să ne defaime
în această strângere de daruri slujită de noi,

21 pentru că de cele bune ne'ngrijim nu numai în
fața Domnului, ci și'n fața oamenilor.

22 Și'mpreună cu ei l-am trimis și pe fratele nos-
tru, căruia de multe ori în multe i-am încercat sân-
guința, dar dar care acum este și mai sânguitor prin
multa încredere pe care o are în voi.

23 Așa că dacă-i vorba de Tit, el e fătatele meu și
împreună-lucrător la voi ; dacă-i vorba de frații nos-
tri, ei sunt trimiși ai Bisericilor, slavă a lui Hristos.

24 Arățați-le deci, în fața Bisericilor dovada iubirii
voastre, ca și pe aceea a laudei noastre pentru voi.

41 Nu cunoaștem numele acestuia. După unii comenta-
tori, ar fi vorba de Luca ; în acest caz, lauda sa „întru
Evanghelle“ nu se referă la opera ei-i poartă numele
(care încă nu era scrisă), ci la lucrarea sa de evanghe-
lizare. Oriicum, prin el ca delegat al Bisericilor, Pavel
se pune la adăpost de eventuala suspiciune că ar fi ad-
ministrat colecta numai prin el însuși și prin Tit, omul
său de încredere. În general, Pavel e foarte atent la bu-
nul nume al creștinilor.

Laura Palmer și Isolda

Ce diferență există între aceste două eroine? Ce le apropie? Ce le desparte? Laura Palmer și Isolda! Pe de o parte, mitul îndepărtat, nordic, mitul femeii de intangibilă suavitate, eterică și angelică, creație a ascezei celtice și a unei iubiri geometrice urcând pînă la stele. De cealaltă parte, realitatea tulburătoare a timpurilor noastre, noroiul improșcat de roțile motocicletelor venite în derapaj, viciul suveran, femeia atrasă de rău, devorată de păcat, cadavru ambalat în folie de plastic și depus ca o jertfă negativă pe altarul de la morgă. Isolda și Laura Palmer. Aparent totul le desparte și nu le poate uni nimic. În realitate, sînt unite prin muzică: Richard Wagner și Angelo Badalamenti. Ascultînd tema Laurei din *Twin Peaks* și comparînd-o cu tema morții Isoldei din opera wagneriană am simțit înrudiri ale sonorității cu totul surprinzătoare. Nu este vorba aici de o tehnică muzicală apropiată, de similitudinea unor arpegii, de un fond comun al romantismului. Neîntîlnind muzician, neavînd cunoștințe din acest domeniu, nici nu-mi permit să intru în analize amănunțite. Intenționez doar să deslușesc acea detașare supraomenească pe care ambele partituri o sugerează. Nu este o detașare firească — de fapt nici nu există detașare în sens firesc, detașarea e prin ea însăși mai mult decît firească! —, este o detașare realizată printr-un mare chin. Acest chin simbolizează de fapt străbaterea unei păduri întunecoase, o *selva oscura* la capătul căreia are loc transformarea omului în muzică. În foarte puține cazuri epice sau dramatice se petrece un asemenea fenomen. În foarte puține cazuri, muzica poate sublima patima fără ca această sublimare să steargă complet orice urmă din suferința mistuitoare. Meritul unui film ca *Twin Peaks* este acela că reușește să confere erosului un rol unificator acum cînd lumea se apropie de Apocalips. Începutul umanității se regăsește în sfîrșitul ei. **In the end is the begining**, cum spunea marele poet T.S. Eliot. Începutul se regăsește în sfîrșit. Sfîrșitul este totuși o fereastră prin care putem privi începutul. Ar trebui în acest sens să ne amintim de o lucrare fundamentală, *La Gnoze de Princeton* a lui Raymond Ruyer, o carte care a reușit încă din anii șaptezeci să demonstreze că toată străduința fizicii și matematicii moderne se izbește în cele din urmă de un prag dincolo de care numai delicatetea teologiei mai este în stare să restabilească adevărul. Cu alte cuvinte, știința deschide o breșă, dar dincolo de această breșă experimentul tehnico-științific nu mai are nici o putere. În adîncimea lumii noastre atît de chinuite și de opace doar credința mai are șansa să restituie acea lumină de candelă care se răsfrînge asupra veșniciei și-i fură cîteva reflexe care pot să aducă o catifelare lumii moderne atît de înhibate și de desfrîinate. Muzica din *Twin Peaks* are la rîndul ei această calitate. În măsura în care ajunge să se înfrundească cu muzica wagneriană din *Tristan și Isolda*, în măsura în care nu este simplă muzică, ci un mesaj dureros spre o altă lume care încă nu s-a născut, ea are puterea să arate că în miezul celei mai fetide putrefacții, acolo unde virusii sînt agenți electorali și unde proteinele defilează ca niște gardieni ai stomacului universal, oamenii nu pot rămîne simpli slujbași ori consumatori, oamenii sînt oameni și aleargă spre frumusețea propriei lor dispariții. Din această cauză, *Twin Peaks* a propus o viziune decisivă asupra lumii moderne. Cu alte cuvinte, cine scapă de acest Infern, cine reușește să se elibereze din vraja malefică a acestei localități, poate reface drumul invers al lui Columb, poate să revină în Europa și să reintreze aici o civilizație tradițională, adevărată, o civilizație fără ospicii și fără schizofrenici. În fața erosului toate gîmbușlucurile magice nu au nici o putere. *Twin Peaks* este desigur o extremă dar și o soluție. Cînd ai ajuns în *Twin Peaks* mai ai de făcut un pas pentru a trece în Paradis. E de la sine înțeles însă că acest pas coincide cu o imensă și ontologică transformare. Doar acordurile muzicii reușesc să schițeze

acest drum al regenerării. Diferența în fond între lumea din *Twin Peaks* și *Tristan și Isolda* este aceea dintre o lume oarbă și o lume care vede. Între ele se înînde, ca o punte, muzica prin toată vraja ambiguității sale. Muzica e purtătoarea de eros și are putința de-a estompa diferențele. Prin muzică extremele se întilnesc, orbul ajunge să vadă, văzătorul ajunge să orbească. Văzul și nevăzul se contopesc, realizînd o stare beatifică, singura în stare să topească porțile clipei, ale zilei, ale anului, ale veacului. În fond, această vrajă unică tănuiește misterul pe care nu-l asimțim decît în momentele de început și de sfîrșit ale umanității. Laura și Isolda sînt prin umare două femei logodite cu Neființa, fiindcă însuși trupul lor, ca destin al substăntei mereu pătimitoare și transformatoare, este purtător de Ființă și de sens sacrificial. De aceea, stările de realizare spirituală nu au, nu pot avea și nici nu trebuie să aibă un caracter net, bine definit o claritate pozitivă. De aceea, o spiritual nu va ști niciodată cît de înalt este situat pe scara urcușului spre divin tocmai fiindcă acest cîștig al ascensiunii se realizează printr-o neînclăță „pierdere“ a existenței profane. În această relație plus-minus, cînd omul se transformă și dispăre ca om, un rol important îl are de împlinit dragostea și muzica drept vehicul al acesteia. Ambiguitatea ei subliniază de fapt inefabilul relației amintite, felul în care omul, mai ales dacă este femeie, se transformă și înaintează spre Ființa supremă a propriei sale dispariții. Ipostaza carnală a erosului are în fond rostul unui suport intensiv pătimitor pentru a traduce în plan vizibil și material toate etapele neștiute și incerte pe care sufletul le traversează. Asta și este explicația nașterii acelor stări ambigui-contradictorii și niciodcum confuze pe care le trăiește persoana înscrisă pe un drum spiritual. Poate clipele de cea mai înaltă derută să-i mascheze o ascensiune deosebită de care nu e conștient. Din această cauză se și spune că apropierea de cer este un lucru independent de voința omenească sau dependent de aceasta numai în măsura în care în întîmpinarea străduinței și a nevoinei omului vine harul. Urcăm fiindcă sîntem trasi în direcția urcușului. Vedem fiindcă sîntem văzuți din direcția spre care privim. Înrudirea oarecum șocantă și teribilistă pe care am vrut s-o realizez între frumosul mit celt și viziunea tururantă a regizorului american inspiră deci demersuri mult mai ambițioase. Demența care bîntuie în filmul lui Lynch devine aproape iconică în sensul în care **icoana este de fapt poartă**. Iar muzica ce sensibilizează această ieșire prin fiorul erotic pe care-l poartă reprezintă exact mediul de ambiguitate prin care răul fuzionează cu binele nu pentru a crea confuzie, ci pentru a descoperi acel spațiu al transcendenței unde totul este posibil fiindcă însuși Dumnezeu este Posibilitatea Universală. Laura și Isolda sînt împreună, așa cum Eva și Maria sînt unite prin perfecțiunea complementarismului metafizic. Ele formează o nebuloasă erotică, damnatorie și redemptivă, otrăvitoare și eucharistică, care, dacă este gustată, îl poate face chiar și pe ultimul muritor să speră că-și va transforma în abur și vis țărîna propriei alcătuirii.

În disperarea lumii moderne un grăunte în plus de disperare poate fi salvator și poate readuce întregul Cosmos în palma umilului Cer...

Dan Stanca

haiku

Zidul și zăpada
fac din orbire
virtutea supremă

GLOSSĂ

Afară plouă și ninge cu fulgi mari. N-am mai scris demult în acest jurnal. N-am timp, n-am chef, îmi vin gînduri contradictorii care cu greu s-ar preta hirtiei, mai curînd happening-ului în aer liber. Te poți opri în mijlecul acțiunii, ca un orb. Stai să ascuți în lungul pereților care nu știu ce acoperă. Peretii, emblemă apropiată orbilor. Un oraș întreg începe în cloa unei păiri. Atenția-rcordată, tencuiala gata să crape, te vei pierde pe străzi care dau în alte străzi pînă cînd revărsarea devine invulnerabilă. Unde să te duci dacă zidurile, străzile se continuă pe cele două părți ale craniului tău? Unde găsi-vei un loc în care oasele degetelor să nu fie inutile ca niște chibrite arse? Respirație, în ce oglindă ești alțeva decît o dungă de cenușă?

Nu pot merge mai departe. Oră scapătă de zăpadă. Stresini care picură într-un registru de rezonanță incredibil. Sînt o ureche intercalată inventîndu-și vecinătățile, un perpetuum albuit pe nimic. Vreau să fac un gest, oricare, dar m-a teamă să nu surp emițătoarele din

atemporalitate, și să le prăvălesc la picioarele noastre, mormoloci buhavi. Orice emite cîntec bine să rămînă nevăzut. Doar așa sunetul va rămîne pur. Doar așa schimbările, multipetele lui combinații nu vor fi confundate cu umor le suspecte ale emițătorului ori cu ventrilogismul spațiului. Nu avem umbre destule ca să pășim liniștit. Contururi nesigure te solidită interment. Da și nu, prăvălind secunda re caldarimul gol al craniului ras dar încă re-calpat și înfiind raza pătrunsă prin haloul vînturilor neconcludente. Simptomul celui care te urmărește pentru că respiri, sila bucuroasă a apropiării invalidate, torpoarea elansă în care zidim orice legături inter-umane. Singur și absurd: vechi reparații la un zid în mijlocul cîmpului, la o poartă între grîu și nuc, la o fereastră pentru rădăcini. Ceată care se vede doar acolo unde începe să nu mai fie. Cămul de a spune cuvinte prin somnul în care te complaci. Realitatea insubordonată inventîndu-și mereu un colț după care să dispară. Subterfugii pentru sensibilitatea desprinsă de trun cum coaja de copac în urma unui trăznet. Nu zic nimic în fața fercetrii, îmi pun palma pe ochi în fața zidului, îmi număr degetele pînă la epuițarea nervoasă a beznei care mă-nconjoară.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 17 febr. 1992)

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin“ —

Interval

Mai avem un semiton și
Tarba care mă inundă
Va-nnopta
Candela lacrimilor mele.
Mai avem un semiton —
Coama de sare
A valului tău murg
Vz uimi
Pacea trupului meu.
Mai avem un semiton —
Brațul tău andezit
Va dura pe nisip
Urma adevărului nostru.
Mai avem un semiton și
Va cădea bruma.

Tamara Constantinescu

Hahui vă urează

Sănătate.
Eu, tot cu sferile.
Lărgesc mereu compasul.
Trebuie să circumscriu
Desertul.
Soldatul atinge oaza
Rezemîndu-se de o rază.
Dinadins.

Constantin Hahui

Mai mult ca moartea

pot să mișc degetul cînd vreau
și gîndul ăsta-mi ajunge
ca să n-o mai fac

toate drogurile sînt răsuflute
descriu senzații pe care le inventez
ca să nu mai simt
ecoul pustiului

mizgălite pe zid
nume de formații
cuvinte obscene
simboluri

vreau să clipesc
dar pleoapele se opresc insingerate
de crucile infipite
în retina de lemn

Călin Selicean

Ce-i cu noi?

Iubitele, ce-i cu noi
Ce-i cu lunile verii noastre

Tricotate în alb
Cu musafirii trasi la indigo
Aș vrea explicația cu puțin zahăr
Să știu și eu încotro mă poartă
Evenimentele din tablă zincată
De pe ce acoperiș voi privi.
În ochii tăi noaptea
Cu serviciu la stîină
Unde stelele scolipse de curățenie
Făcută în ultimele douăzeci și patru

În care mi-ai mituit
Toate cunoștințele
În domeniul acesta
Cu cuvintele prescurtate
Iubitele, zău că nu fac politică
Cu tine pe apa aceea curgătoare
Printre țînțarii
Cu intențiile lor de bine
Așezate pe nopțile noastre
Ca un cearceaf.

Ana Ardeleanu

Variantă generală

părea
căzută
o frunză
dar tot ce-ai cunoscut din mine
a fost a osoasă perdea
și tot ce-ai adumbrît din mine
a fost o caldă somnolență.
de mină rogu-te ia-ți acum
ziua
și du-o pe țărnuț înmormintat
unde tu ai avut drepte
pentru prima și ultima oară
și du-o ca pe o prietenă copilă,
pe țărnuț mut
va rămîne doar roata
torturată și încă prizonieră
a aceuiași
nimănu.
Căci tot ce-ai cunoscut din mine
a fost pruncul
alăptat cu poezie.

Daniel Deleanu

Contemplație și evlavie

În ciuda unui palmares deloc neglijabil, nu l-am cunoscut pe **Adrian Stoenică** altcumva, decât ca una dintre fiile marcate de o distincție a evlaviei, aproape serafică în gest și atitudine, așa cum mi s-a relevat în dese rânduri în ambianța spirituală a Bisericii-Silvestru. Date foarte sumare mi-l amandaseră drept artist plastic senil, dar pradă unei solitudini liber alocate. Expoziția recentă de la Galeria Municipală București mi-a confirmat o bună parte prezumțiile.

Adrian Stoenică este o natură contemplativă, ca foarte mulți dintre noi, dar a avut, însă, curajul de a-și materializa această disponibilitate, chiar și aventurând sa creativă a însemnat mai adesea un sir întreg de sacrișuri și privațiuni. Pentru că Adrian Stoenică își înțelege destinul artistic ca un **continuu exercițiu profesional**, se și situează în arta sa în punctul mai favorabil împlinirii unui dialog sensibil și intens cu universul în care este. Un univers pe care îl percepe pe un mister sau, mai exact, ca pe o **imagine a sacralului**, în care fiecare punțică cu aparentă materială nu este altceva decât **proiecția în concret a unui reper spiritual**.

Adrian Stoenică pictează în culori pure, vișii, albe, spectaculoasele construcții a căror eruri dominante, în care lumina se coagulează în impresionante tonuri cromatice. De aceea, peisajele Stoenică evită perspectiva limpede și nitidă. Formele se întrepătrund în curgere, domoală de planuri dintr-un cârcăcat de mister și poezie.

Modalitatea aceasta de percepere a spațiului ambiant, ca o proiecție interioară, decantată sensibil, este o descoperire a impresionismului, dar Stoenică nu se revendică acestui curent, ferit încă și astăzi. Pentru că în cazul său credem că **precumpănitoare este latura meditației lirice și evlavioase**, care exercită o influență distinctă asupra viziunii plastice. Pledează în favoarea acestei sentințe de ordin estetic atât peisagistica sa, cât și compozițiile de gen și portretele prezentate în expoziție.

Artistul își concepe tablourile, fiind aplecat la modelul uman în termeni expliciti, nu atât prin construcția plastică, ci, mai ales, prin elementele de compoziție ce, în mod invariabil, ne redau **imaginea existenței** plătite. Pentru mulți, o asemenea reprezentare, oarecum stereotipă, a personajului uman, este idilică, deși datele esențiale ale pretextului real nu sînt excluse.

O undă edulcorantă străbate tablourile acestui artist, ale cărui antene sensibile sondează universul sorbindu-i nesățios armoniile incantatorii — semnele unor mesaje divine. Se pare că Adrian Stoenică așază în pictura sa mai presus de orice, astfel de criterii, de ordin subiectiv și de reconsiderare, de glosare culturală a datelor realului. În plan strict plastic, dincolo de plăcuta notație de factură impresionistă a pastelurilor sale peisagistice (cu efecte de culori de apă sau de ceracolor), găsim și dovada preocupărilor mai temei-

nice pentru pictura de sevălet. Naturile statice pe care le oferă expoziția lui Stoenică ne indică un artist preocupat deopotrivă de desen și de riguroasa construcția plastică. În ciuda materialelor pe care le folosește, uzoare, cu o consistență fragilă, artistul atinge pragul virtuozității expresive în redarea formelor și a senzației tactile a materialității lor. Aici este vădită deprinderea științei de a picta, pe care Adrian Stoenică se străduie să și-o perfecționeze, folosind pe cât cu putință și zestrea profesională și culturală, ce i-a

conferit-o academia de arhitectură pe care a absolvit-o. Un statut de onorință în cadrul unui soi de academism superior cultivat (este component al grupării artistice „Petru Comarnic”, cu caracter semiprofesional), dar care, prin prestația artistică demonstrată într-o notabilă suită expozițională, se afirmă ca un exponent de seamă al unei culturi, ce nu conține să se exprime pluriform și viguros la toate palierele ei de manifestare.

Corneliu Antim

Teatru

Teatru de operă

Într-o vreme, „recepționarea” spectacolului de operă cunoaște poziții diverse: melomanii „microbiști” urmăresc zeci de casete video cu „monștri sacri” ai artei lirice universale, reprezentând umul calităților vocale și regizorale, un care îi face pe acești „purități” să vesnic nemulțumiți de orice alte variante interpretative; adevăratul iubitor de spectacolul de operă, consideră indispunabilă atmosfera sălii, emoția pe care o oferă desfășurarea vie a demeritului artistic, fie el chiar marcat de unele nereguli, dar adevărat și palpabil. Dacă privim spectacolul de operă ca de cultură în sine, este evident faptul că cel ce îl urmărește are posibilitatea să cunoască direct marea muzică, dar și cele celebre care stau la baza libretului, ambianța epocilor în care se petrece, unea, tipologii (în măsura în care bine conturate) etc. În acest sens, are nouă montare a unei capodopere rezultă o realizare menită să suscite interesul marelui public, ceea ce este, în fond, cel mai important lucru.

În această perspectivă, reluarea operelor „Don Carlo” de Verdi pe scena Operei Române din București poate fi privită ca un act de cultură, deci este o slăbiciune. Ascultăm muzica lui Verdi, cîntînd în original, urmărim drama imaginată de Schiller, înfilmăm personajele aceste celebre, cunoaștem ceva din duritatea închinării și din ceremonialul și regale spaniole, realizînd o „cultivare” polivalentă, plăcută, rapidă și identică. Faptul că Opera bucureșteană încumetat, în condițiile vocale și materiale de care dispune, să facă acest spectacol este demn de laudă, dar și hazardat. Ceva spunea cîndva: „Ai Lakmé, dai mă; nu ai Lakmé...” Dacă s-ar extinde această „cugetare”, ar trebui ca na scenă lirică a țării să nu mai montăm nimic, ba chiar să și retragem multe spectacolele curente. Opțiunea rațională, dificilă de altfel, ar trebui să înclina către prima variantă, cu riscul „leșii” unor auditorii avizati (și pretențioși). Oricum vor exista critici, așa că... e propune premiera de la Opera Română? O reluare a decorurilor semnate, două decenți în urmă, de Roland Laub, romatice, lipsite de grandiozitate (fie ea austeră) specifică epocii lui Filippo al III-lea, purtînd însă, în coloritul sumbru în grațiile omniprezente, semnifica-

ția unor vremi întunecate. Costume frumoase, în culori sobre dar elegante și „în stil”, realizate de Adriana Urmuzescu. Un cor și o orchestră îndelung lucrute, străduindu-se să fie „la înălțime” și reușind, în general, în ciuda schimbării de ultim moment a dirijorului (acum, la pupitru, Ion Iancu). O „garnitură” solistică incluzînd nume sonore, dintre cei mai buni interpreți ai teatrului, dintre care, însă, doar cîțiva mai pot evolua la nivelul de altădată. Sigur că știm de eforturi au depus, sigur că apreciem întreaga lor carieră, nu intenționează nimeni să caute „pete în soare”, dar trebuie să avem curajul opiniei, chiar dacă vom supăra — oricum, alții mai buni nu avem nici în generațiile tinere.

Apariție superbă, avînd experiența rolului cîntat în premiera de la Opera Mare d'n Paris, detinătoarea unor pianissime infailibile, adăugate unei recunoscută științe a cîntului frumos și expresiv, Sanda Sandru a dat viață Elisabetei de Valois, conturînd un personaj tandru, marcat de prestanță nobiliară. Egal cu sine, basul Pompei Hărășteanu a construit dificilul personaj Filip cu inteligență și profesionalism, vocea generoasă și dezinvoltura scenică dînd relief unui rol pe care l-am fi dorit, poate, mai dramatic.

Confruntîndu-se cu dificultăți vocale deosebite, poate marcati și de oboseala numeroaselor repetiții, Constantin Ene (Don Carlo) și Vasile Martinoiu (Posa) au susținut partitura sub aspect intonațional, nemaifiind „loc” și pentru interpretare. Cîntul nazal, armonicele deja prea largi, teama de „chix”, sunetele descărnate duc, inevitabil, la crispare scenică și vocală.

Lucia Cicoară a supralicitat în Eboli, cîntînd mereu în forte, depășînd, în acuitățile sunetului muzical; Eleonora Enăchescu este un pai simpatie, dar insuficient vocal; Marele Inchizitor (Adrian Ștefănescu) are prestanță, a avut odată voce, ceea ce nu e suficient, mai ales în duet cu Pompei Hărășteanu; „vocea din cer” a Iuliei Isaev sună frumos, curat și sigur, dar secvența nu este elocventă — o așteptăm în roluri de anvergură.

Mihnea Lamatic, Florin Ioniță, Anatoș Covali au completat distribuția.

În asemenea condiții nu poate fi vorba de o „echipă”, iar eforturile făcute în acest sens și de regizoarea Cristina Cotescu nu prea aveau cum să fie încununată de succes. Oricum, evoluția scenică se încadrează în limitele unei decențe convenționale.

Revenim la dilema inițială — privim casetele acasă, sau pulsăm în atmosfera sălii, oricum mai aproape de viață? Poate că, totuși, ar trebui să preferăm căldura trupului uman imperfect, unei staturii superbe dar de piatră.

Anca Florea

parțial color

Explozia unicatei

Acum, cînd alegerile prezidențiale au fost ciștigate tot de un om de-al nostru, un tovarăș de nădejde, cu un trecut revoluționar deja intrat în istorie, ziceam că e cazul să ne ocupăm și de subiecte mai amuzante, fiindcă viața nu-i făcută numai din concursuri de împrejurări. Ei, bine, cînd tocmai ne hotărîsem să descriem vulturile minții în careul belgian că, orice s-ar spune, meciul nostru la Bruxelles capta atenția întregii Europe, iată că pe post (nu de apărător și nici de inter-rădător!) apare realesul, cu zîmbetul său larg, generos și permanent ca o noapte polară. Încă nu se răciseră voturile și domnia sa voia să ne inițieze în anumiți termeni. Doamne, cîntă subtilitate a fost investită pentru a ni se marca **opoziția și poziția** într-un stat de drept, cînd tot stîngul e în plină ofensivă! Dar ca întotdeauna, spunem una și fumăm alta. În rest, toate erau vechi. Ceea ce știm noi s-a mai spus, ceea ce bănuiam s-a certificat. Ceea ce are de gînd să facă se va finaliza în funcție de realitate. Domnul nostru președinte refuză ab initio dogmatismul, cum apăsător se pronunța, cu promptitudine, să nu rămînă vreunul nelămurit. Dacă nevoile i-o vor cere, adică peluza și o parte din tribună, va schimba foaia, adică va puncta acolo unde se cuvine. Maximă pe măsura zdrobitoarei sale performanțe. Noutatea?

Da, a existat și o noutate. Adică, mai bine zis, s-a rupt cu tradiția celor doi ani și ceva, cînd o conferință de presă ne aducea în prim plan nu numai pe suprem ci și pe aceia care-l sîcîiau cu întrebările. Acum, slavă domnului, televiziunea noastră orientată preia o mai veche practică, cînd ecranul era ocupat numai de Ceaușescu. S-a gîndit că procedul e avantajos și l-a ținut pe capul în televizor mai tot timpul pe domnul Iliescu și doar arareori ne mai prezenta, în marea trecere, încăperea și pe cel care se înghesuieră în ea ca sardelele, ziaristii. Normal. De

ce să-i reperateze telespectatorii pe u-neltitori și să li se întimplă, doamne ferește, vrcun pocinog? Securitatea gazetarului înainte de orice, chiar și cu expunerea prelungită a realesului. Apoi, domnul președinte avea un alt costum, se înțelege, nou, o cravată cu buline și, apărînd cu intermitențe pe ecran, chipul și ținuta sa s-ar fi imprimat mai greu în retina și conștiința admiratorilor dar, mai ales, inamicilor săi. Altfel spus, totul a fost pregătit, gîndit și pus la punct cu o știință demnă de o cauză nobilă. Să fie într-un ceas bun, că de cele rele tot am avut și vom mai avea parte!

Cît privește meciul anunțat în debutul acestei cronici s-a asemănat întrucîtva cu capcana în care a căzut Emil Constantinescu. Ziarele belgiene au ridicat în slăvi pe români, dar, cu o răbdare dezarmantă, Scifo și ai lui i-au adus repede cu picioarele pe pămînt, ba chiar le-au împiedicat în prima repriză, încît nu te puteai abține să exclami: unde-i strategia marelui conducător de oști, Cornel Dinu! Păi, oriunde, puteam răspunde — în ziare, în texte prolixice și declarații sforăitoare. Că, după sfaturile sale, fotbalistii noștri ar mai fi încasat două, trei goluri. În a doua repriză și-au luat inima în dinți și n-au mai ținut cont de vorbele uniceului, acționînd după cum le-a dictat talentul. S-a văzut abia atunci că sîntem gata să le ținem piept europenilor, dar a fost prea tîrziu. Un Lăcătuș neinspirat am mai văzut și în alte ocazii — dar și cu alte ocazii — și tot ne întrebăm: dacă la echipa sa de club e mereu rezervă, cum s-o fi împăcînd cu rolul de titular la naționala României? Poate ne va răspunde tot selecționerul nostru unic în felul său, fiindcă, în felul nostru, îi știm cam toate nărvurile. Cu fiecare meci, cu fiecare prezență la microfon acestea îi sporesc și s-ar putea ca, după atîta opulență, să se aplece de tot, dacă nu cumva i s-a aplecat deja. Ar mai fi apoi ceva, ce nu trebuie trecut cu vederea. Se caută un premier cu idei. Dacă tot are undă verde de la Cotroceni, să-l încercăm și aici. Poate numai așa scăpăm pe bieții noștri fotbaliști de un ins scînteietor care cînd se aprinde nu pocnește și invers.

Marius Tupan

POETUL DISIDENT: MIT ȘI DEMISTIFICARE

Sub ochii noștri se petrece o metamorfoză epică demnă de o tragedie antică.

Reamintiți-vă basmul: vrăjitoarea cea rea îl preschimbă pe tânărul prinț într-un măgar respingător. Pentru a scăpa de vrajă nu există decât o singură speranță — să se afle o fată plină de bunătate care înfrângându-și repulsiia, ar accepta să sărute măgarul cu dragoste. Și, odată miracolul înfăptuit, tânărul și-ar regăsi chipul cel nobil și, împreună cu fata, ar trăi fericiți.

Astăzi, această metaforă simbolică dobândește accente groțefte în varianta ei politicardă prea balcanică.

POETUL AR FI NEVINOVAT

Natura însăși a poeziei îi impunea creatorului ei de talent conduita de adiplat.

Îl silea să se izoleze în colțul lui spre a nu fi implicat în jocurile murdare ale despotismului. Muza îl pedepsea cu asprime prin chiar verbul lui pentru orice abjurare de la adevăr, pentru orice coparticipare, chiar infimă, la minciună. Îl persecuta pentru orice dovadă de vanitate, de onoruri primite din miinile necurate și ignare ale nomenclaturii, pentru ordinele de misiune în străinătate pe cheltuiala prințesei, pentru apartamentele, vilele, automobilele și privilegiile de orice fel pentru sinecurile primite în dar. Ascultarea de priorități, chiar și în numele unei „realizări publice“, ducea în mod inevitabil la autodiscreditarea poetului, la eșecul în creație.

Prea puțini sint cei care au știut să reziste mării ispite. Singura condiție pe care poezia o pune a alesului ei era refuzul. Și orice refuz se transforma în politică. Refuzul de a scrie la comandă devenea o demonstrație politică, refuzul de a da mâna cu un ticălos — un gest politic, refuzul de a participa la cine știe ce „acțiune“ oficială — o imensă eroare politică etc.

Astfel încât poetul se trezea în mod inconștient, de la sine, implicat în politică fără a avea nici cea mai mică idee unde îl va duce acest lucru. Iar atunci când schimbarea atât de așteptată s-a produs, tocmai el, apoliticul, diletantul absolut în materie de putere, absentul din orice mediu monden a fost cel obligat să facă o alegere crucială: să-și asume o responsabilitate sau să fugă de datorie. Dacă te închizi la tine în celulă, dacă îți astupi urechile spre a nu mai auzi chemarea prezentului, îți renegi tocmai în felul acesta toate convingerile trecute. Dacă, însă, te înhami la crucea cea grea a politicii... Vai de tine, poetule!

MAGIA NEGRĂ

Poetul devine martorul mut al propriei lui metamorfoze, fără a o putea împiedica.

Din odaia lui mizerabilă trece direct în enormul cabinet de lucru, cu covorul viu colorat pe care îl calcă cu încălțările lui roase, și în care pînă mai ieri trona călăul lui, cenzorul principal al Republicii. În spatele ușilor se află aceiași body-guards, aceleași gărzi de corp care aveau misiunea de a veghea la securitatea fostului stăpin.

Apropiatii poetului, cei care îl implorau, cu ochii aproape în lacrimi, să accepte acest post înalt pentru a salva ceva și pe cineva necunoscut îl lasă singur între acești pereți unde plutesc încă spectrele funcționarilor reuniți în oculte conclave nocturne.

Trei telefoane de calibru diferit îl fixează de pe birou. Încă nu știe cum să se folosească de ele. Simte nevoia să audă o voce de prieten. Ridică primul receptor. Și, brusc, i se pare că-i răsună în ureche risul vulgar și frust al Personajului. Îl trec fiori reci și pune repede receptorul la loc în furcă.

Poetul întredeschide cu teamă un enorm dulap, încastrat în zid, plin, nu încapendoiială, cu cărți — cu dedicații, cine știe, din cale afară de amabile de la unii din colegii lui? Și brusc face un salt înapoi. Înăuntru, un enorm

seif, dotat cu o închizătoare rotitoare cu cod. Mai văzuse așa ceva în seriile negre occidentale. Ce putea fi înăuntru? Liste negre cu dușmanii periculoși? Rezoluții secrete privitoare la lagărele de detenție? Pseudonimele delatorilor și ale agenților secreți? Fișele membrilor intelighenției, printre care și a sa proprie, bogată în informații furnizate de prieteni?

Poetul trîntește ușa dulapului și se îndreaptă spre fereastră ca să ia o gură de aer. Prin perdeaua transparentă se profilează silueta obeză a Casei Partidului, străpungînd norii cu steaua cea roșie încă nedată jos. Asediat din toate părțile de atributele terorii, proaspătul convertit se pune pe măsurat cușca nesfîrșită a biroului său. Încearcă să reflecteze. Desenele din covor îi provoacă rau de mare.

Așa se scurg zilele, una după alta. Aproape fără să se deosebească una de cealaltă. Conștiința îi se frînge în două: batjocură și spirit critic proprii disidentului, și cap pătrat, lundu-se pe deplin în serios la nivelul acestuia de stat. Nu mai este poet, ci o Excelență. Felul acestei schimbări la piele este supraviețuirea. Pentru omul de stat — un țel glorios, pentru poet — o rușine. Reununi, ședințe de lucru, comitee, comisii, primiri și însoțiri la aeroport. Conversații curtenitoare cu diplomați. Surisuri. Știința de a-ți ține gura! Cocteiluri, recepții, interviuri. Și optimism — cu orice preț!

Poetul se observă pieziș. Să ridă sau să plîngă? Incepe tot mai mult să semene chiar cu aceia... Și să se disprețuiască. Continuă, însă, să reflecteze. Ca să ajungă la concluzia: puterea este un mod de întrebuintare. Numai în caz de abuz puterea devine apăsătoare. Un mod de întrebuintare normal și uman o fac să fie siabă și vulnerabilă. Tu ești cel care trebuie să aleagă, filantropule!

Poezia nici măcar nu încearcă să treacă pragul spațiosului cabinet de lucru. Preferă mansardele strîmte și înghesuie — ca să se strecoare prin horn. „Scrieți versuri?“ — mică întrebare vicleană pusă de jurnaliști. „Da, scriu!“ — „Cînd? Noaptea?“ — „Zilnic! Scriu rapoarte, discursuri, elaborez planuri, programe, intervenții... Sărmane poet! Unica ta auto-justificare este morala, încercarea de a împăca puterea și morala ce se exclud reciproc. Vei izbuti? Trebuie! Dacă nu, la ce bun toată această auto-frustrare?”

Nu mai ești un mit, ești o imitație, ai grijă să nu te transformi în demistificare.

Mărturisește-ți: ți-ai ținut promisiunile? Pe cine și ce ai salvat de cînd ești la putere? Ca să poți veni în ajutorul cuiva ești nevoit să apelezi la metode criticate chiar de tine: intervenții, încălcări ale legii, acte exclusive, concesi reciproc de la om la om nerepectarea Constituției pe care ai jurat cu maxilarele strînse și care te leagă de miini și de picioare. O, libertate... Unul îți poartă pică pentru că nu

l-ai invitat la o recepție, altul pentru că nu se află el în locul tău.

La intrarea în edificiul de cult, o mulțime de solicitanți te opresc la fiecare venire și plecare. În ce constă democrația? Înainte, deținătorii puterii abuzau de cetățeni. Acum, cetățenii abuzează de deținătorii puterii. Schimbare radicală ce duce la aceleași rezultate: noul șef, odinioară poet, intră și iese pe furis pe ușa din dos pentru a evita cererile prea insistente. Faptul de a nu putea ajuta pe toată lumea îl îmbolnăvește pînă la prăbușire.

Tubite poet, ești pe cale de a face, mai mult sau mai puțin, exact lucrurile de care îți băteai pe vremuri joc, neabținîndu-te de la epigrame pipărate pe această temă. Îți străbați în diagonală biroul. Mai încerci încă să reflectezi. Fără, însă, să te mai apuce răul de mare la vederea desenelor din covor. Este oare posibil să te fi obișnuit cu tangajul navei statului? Este oare posibil ca muza să nu mai vină niciodată să te viziteze? Faptul de a fi adoptat un orfan, de a fi salvat un plop de la tăiere îți umple într-atît ființa încît încerci sentimentul de a fi compus cel mai frumos poem al tău. Însă...

Cum poate fi salvat mitul neînfricatului poet-disident? Nu faci decât să te îndepărtezi vertiginos de propria-ți legendă. Numai nopțile de insomnie sint martorele vieții tale, în lumea ta. Nostalgia te sufocă: închisoare, interdicție de publicare, tineretul copiindu-ți de mină versurile și ascunzîndu-le în sin, amenințări, prieteni. Chiar, unde or fi dispărut prietenii? O durere cumplită te săgetează — provocată de vis. Unde s-a evaporat visul?

În zori, ca un schizofren, te smulgi din mit și reintri în anti-mit, în viața de zi cu zi a stăpînului înzestrat cu însemnele priorității: în fața porții te întîmpină un body-guard cu Mercedesul. Or, pînă mai ieri, în locul lui era un agent secret ce avea misiunea de a te urmări. Care e diferența, dragă liber-cugetătorule? Enormă: atunci puteai să-l eviți, să-ți schimbi domiciliul, să te sustragi filajului lui prin curțile

dosnice din cartier și să te faci nevăzut. Acum, imposibil să fugi, chiar dacă ai vrea. Dar — chiar vrei? Oare te-ai obișnuit, fără să-ți dai seama acest avantaj impus?

Dumnezeule, ieri încă te mai înneai cu necunoscuți cu priviri pline de respect, de admirație și de iubire vreme ce azi, din spatele geamurilor blindate ale Mercedesului, înregistri priviri pline de ură pe care proprii imagine actuală le trimite înapoi. Că aceste ferestre blindate scot în relief, ca niște lupe, defectele tale, postul tău de rang înalt este cel care te expune într-un unghi obtuz? Ce înfîmplat cu tine, dragule de reformator al societății?

Politica, blestemata asta de vrăjire bătrînă, te-a presehimbat în Animal de povară ce se opinteste scoată din mlaștină căruța statului vreme ce aceasta nu încetează să tot infunde. Realitatea te pleznește în milă cu bicicul nevoilor. Nu ai dreptul să te plîngi, nici să te oprești, încăpăținare, la jumătatea drumului nici să arunci jos povara și să zicai te țin plămîinii.

Vită jalnică și bătrînă! Cum scapi, cum să te scuturi de această această ocultă? Ești scuiplat, înjumatul de noroi. Zvonurile își țes pe de birle în jurul mărinimoasei poftă de putere, de autoritate medicală, a maniei de a-ți vedea numele tulindeni, al vanității, al patosului caracteristic mitingurilor. Dar cel grav pentru tine sint prejudiciile și se mitului disidenței tale. Gurile spun că ar exista o pată în cazul tău. Deci nici trecutul nu-ți mai aține? Este oare cu puțință ca refuzul tău de pe vremuri să-ți fie azi refuz? Nu mai lipsește decât să fii acuzat corupție. Este oare posibil ca faimta dezinteresare pecuniară să-ți fie negată?

Simți suierînd deasupra capului vașa problemelor. Îți devii ție în din ce în ce mai odios, dragul poet jalnic! Cînd te vei fi înșelat fii tu cel care va salva de la naufragiu nava ce se scufundă, spartă, cîntine, în două? De ce vei mai fi înecat imposibilul? Dar dacă ai fi rădeoparte, ai fi avut oare conștiința păcată? Dar muza s-ar mai fi crevodată pe umărul tău egoist? Este acum muza asta săltăreacă? toate acestea bănuiai ce te va aștepta în labirintul puterii. La dracu!, însă, fi putut acționa și altfel? Atunci era ai somat să accepți, ai răspuns: „mie de ori „NU“! și o singură „DA!““. A fost fatal! O, clipă, întec-te... ca să ajungi tot aici?

SPERANȚA

Efectul magic nu poate fi risipit cît într-un singur fel: muza trebuie sărute cu dragoste fruntea asta pomorită, încrunțată și tristă a ta.

Dar muza este o fată capricioasă, plină de contradicții. Nu va săruti vezi fruntea ta de măgar de povară urechile pleoștite, allădată ațit de nină și încoronată cu lauri și spini.

Fostul poet nu încetează a se miina de absurditatea vieții. Ce s-a înfîmplat de s-a ajuns ca luptătorul potruva puterii să fie prins în căna puterii, ca apostolul libertății să calce în picioare propria libertate, purtătorul visului cel mai luminos să piardă propriul vis sau să-l distruag.

Visătorul se preschimbă în pragtic, apărătorul idealului fără compromis posibil — într-un realist gata compromisisuri, poetul fără pată — într-un funcționar depășit de drojdia tidianelor prozaice. Și, în chip cu te natural, el își asumă personal te eșecurile trăite sau prevăzute ale tului.

Cu toate acestea, în tunelul put se zărește lucind în depărtare un punte de lumină — este speranța, sranța nemaivăzută că, încetul cu încetul, cu timpul, cineva va înțelege, și te, inevitabila eroare a poetului și spune:

Dragă sufleto nevinovat, nu ți-ai prăvit versul, dar abnegația ta răs precum un poem!

13 iunie 1992
SOFIA

Traducere din limba franceză
Bogdan Ghiu

LEONARDO RINALDI (Argentina)

Incendiata elice

Fugară stăpină a minții mele
elice incandescentă a iubirii
tristă umbră a sentimentului
histrionic fulger veșnic al durerii.

Inspăimântătorul hoit al vieții
carnație a sărmanei existențe
inutile
fir de apă în deșertul întunecat
al urii, trădarea și sufletul.

Prăbușire fulgurantă a apusului
înșelător,
suavă și blindă briză a durerii
iris albastru al stepei ;
punct mirat al pasiunii ;
este apusul, este dorința rănită
incandescentă a iubirii.

Sunete neîmblinzite

Unde adorm nepăsătoare
razele soarelui,
unde se alcătuie
subțire brumă a iubirii
unde se infundă,
în adîncul peșterii melancolice și
umede ;
aromele pasiunii
și blestematele raze ale nebuniei.

unde plutește
de incîntare, febra,
unde amurgul
pentru veșnicie se îngroașă.

În anonimele simfonii
ale neîmblinzitului vagabond,
în sonurile tăcute

ale umbrelor din vreo odaie
întunecată.

În muribunda alunecare a unei
păsări,
în deschiderea, aripilor sale,
care, asemeni înțelepciunii, se
pierde...

...cînd zorii se termină.
Mai mult
decît răsăritul

Acolo, unde se întilnesc
fantasmele
luminii și întunericii ;
Acolo, unde se sfîrșesc marginile
eterne ale mării.

Acolo, unde porumbița
se întoarce în libertate ;
Acolo, unde neînvinse lumini
și umbra
își păstrează puterea.

Acolo, în petecele arămii ale
lucirii
unui apus de toamnă

Acolo, în profunda oglindă
a imensității
Acolo unde se naște nimicul
și trăiește eternitatea.
Acolo unde moare vîitîndu-se
albastrul
cadavericeii lumi, a umanității,

Acolo în teritoriile
iubirii și păcii
Acolo unde mor histrionicele
sentimente
ura și clevetirile,

Acolo unde atît de singură
dorința

poate ajunge
Acolo se află ; unde adastă
umbrele
noastre, iubirea și pacea
unde se află simbolul cel mai
curat al libertății.

Dimineața putredă

Ajută-mă poete
dacă-i adevărat că pana-ți poate
alcătui ascunsele obiecte
care se nasc acolo unde gîndirea
moare

Ajută-mă poete
dacă-i adevărat că sunetele-ți
pot

alcătui o muzică ireală
ce amintește gîndul ce-a pierit.
Și dacă fila ta e în stare,
ajută-mă poete,
să absoarbă lumina
tremurătoare
ce agonizează în dimineața
putredă ;

Ajută-mă poete, dacă-i adevărat
că mina-ți poate
reinvia natura moartă.

Frunză uscată

Frunză uscată
rotită deasupra prăpastiei
la privegherea morții
ți-ai încredințat visele

Oglindă a amintirii veșnice
lacrimă incendiată a vieții ;
flacără imaterială a pietrei reci.
dimineața de nimic umbrită.

Pasiune a iubirii ce moare,
pasăre ce zboară în pustiu
elice simbolizînd Pegas-ul

Ce eliberează poezia ;
flacără arzînd a iubirii ce
mistuie
ghețurile eterne ale stîncii
încremenite și reci.

În românește de
Eugen Uricaru

moda, altfel

Cînd la galop?

Celebrul vers de Destouches „Chassez le naturel, il revient au galop” cuprinde și insinuează perfect „mersul cel mai rapid al calului, alcătuit dintr-o succesiune de salturi” dar nu cuprinde nimic din frumusețea galopului și nici din emoțiile pe care cursele de galop le sîrînesc în pasionați, nici de sumele uriașe de bani pe care unii le pierd și pe care alții le câștigă. În maneje, sînt la fel de spectaculoase „marele galop” și „micul galop”, în vîntoare coexistă „galopul de vîntoare” și „galopul de contra-timp”, în arta militară, după ce trompeia își desfășoară ordinul în cheia lui sol, în măsura de șase pe opt, „do, sol, mi, do, sol, mi / do, sol, mi, sol, sol, mi / do” galopul poate fi „galop ordinar”, în care viteza este de 340 m. pe minut, „galop alungit” cu viteza de 440 m. pe minut și „galop de sarijă” prin care se impune calului maximum de viteză, în coregrafie galopul este un dans maghiar sau bavarez, foarte vioi și antrenant, executat în doi timpi, complement savuros al balurilor de altădată și care, în tumultul executării ajungea să fie „galop infernal” și determina multe leșinuri. Poate de aici a apărut expresia familiară în legătură cu ruina și eșecul „Aller le grand galop à l'hôpital.”

„Un erou al timpului nostru”, cum a fost Peciorin, era obligat prin educația militară și originea aristocratică să galopeze impecabil : galopînd pe un cal mai odihnit decît cel al lui Kazbici, eroul o recuperează pe Bella, nefericita eroină a lui Lermontov, din galopul sălbatic al tilharului, deși biata de ea, va muri, dar galopul a fost de mare tensiune.

O memorabilă imagine a unui cîmp de curse, surprinzînd moda vremii în amestecul ei de „lux cosmopolit și mizerie tartară” ne-o dă Costache Negruzii în „O alergare de cai”, plasîndu-și acțiunea la Chișinău.

Literatura, muzica, pictura și în secolul nostru mai ales filmul n-au putut rămîne insensibile farmecului curselor de galop. Dar nimeni nu poate să ignore tragedia dar splendidă cursă în care tristul

Vronski își distruge iapa favorită, Frou-Frou. Minuția descrierii, este regională ca și cum Tolstoi ar fi intuit că vine moda marilor galopuri cinematografice. „În total alergau șaptesprezece ofiteri. Cursele urmau să se desfășoare prin fața tribunelor, pe o pistă mare de formă eliptică, avînd un perimetru de patru verste. / Înăuntrul acestei piste erau construite nouă obstacole : o gîrlă, o barieră mare, compactă, înaltă aproape de un metru și jumătate, drept în fața tribunei, un șanț gol, un șanț plin cu apă, o coastă, o banchetă irlandeză — unul dintre obstacolele cele mai grele — un val de pămînt cu vreasuri împiintate în el, în dosul căruia mai era un șanț, nevăzut de cal, încît calul trebuia să sară peste amîndouă obstacolele orî să se prăbusească. Mai erau apoi două șanturi cu apă și încă unul gol. Cursa se termina în fața tribunei. / Alergările nu începeau chiar de la marginea cercului, ci de la o depărtare de o sută de stînjeni. Pe această distanță se afla primul obstacol : o gîrlă indiguită, lată de peste doi metri, pe care călăreii puteau să treacă fie dintr-o săritură, fie prin vad. / Concurenții se aliniară de trei ori, dar cînd un cal ieșea mereu înainte și startul trebuia dat din nou, Colonelul Sestrin, cunosător al regulilor startului, începuse să se enerveze, cînd strigă, în sfîrșit, a patra oară : „Mars !” și călăreții porniră. / Toți ochii, toate binocurile se îndreptaseră spre grupul peștirii a călăreților, în timp ce acestia se aliniară. / „Gata ! au plecat !” se auzi din toate părțile după linștea așteptării. / Apoi grupuri de oameni și pietoni izolați începură să treacă dintr-un loc într-altul, ca să vadă mai bine. Grupul călăreților se răspîndi din prima clipă și se vedea cum se apropie de gîrlă, cite doi-trei, sau unul după altul. Spectatorilor li se păru că toți concurenții plecaseră în același timp. Între călăreții erau însă diferente de secunde, care aveau pentru ei o mare însemnătate.”

Știu, „chelului îi lipsește tichie de măr-găritar”, avem nevoie de acoperirea bicicletelor noastre uriașe nevoi da am o nostalgie pentru frumosul hipodrom din București, unde lumea, cea care mai spera că puterea comunistă n-o să fie bîrăuț, se mai ducea să-și mai încinte ochii cu galopadele elegante ale superbilor cai de rasă din România.

Corina Cristea

Urmare din pag 16-a

Camarazi

cum îi apare pe obrazul lui, transformîndu-l într-un bărbat, răpindu-i copilăria. Printre vîicările, printre tăcerile survenite în timpul mesei, cînd vina nervilor a vărsat cafea printre arfuriile pline de coji de banane, se naște certitudinea că el nu va ajunge niciodată să completeze formularul pentru a urma cursurile de studii prin corespondență, că niciodată nu i se vor recunoaște cei doi ani pierduți. Ea îi privește pe toți și nu poate să creadă ceea ce știe perfect de bine : că ei, cei cărora le-a permis, fără reținere să intre acasă la ea, sînt și fac parte acum din cîntecele lor, și că vor urma ritualul morții și vor avea drept profesiune plasarea de explozive sub vehicule ; că e vor ascunde prin deșisuri pentru a apă gropi, destinate nu pentru a plan-

ta arbori care să facă umbră caselor, ci pentru a planta mine. E convinsă că le-a făcut mult rău, însă nu reușește să creadă că ei sînt în stare să provoace vreun rău. Ei se șterg pe mîni, acum lipicioase din cauza sucului fructelor, frecîndu-și-le pe ascuns.

Ea rupe tăcerea și spune ceva, un lucru oarecare :

— Cum vi se pare leul meu ? Nu e așa că e frumos ? L-a făcut un sculptor din Zimbabwe ; cred că se numește Dube.

Însă greșeala stupidă pe care a făcut-o îi dă ocazie lui Dumile — cu privirea lui fixă, distant, chibzuit, fără a articula pînă acum vreun cuvînt — să se destăinuie ce fapt anume îi coplesise pe ei. În această cameră spațioasă, cu lampa veche și scumpă, cu simplitatea studiată a persienelor de stuț, cu leul sculptat, toate acestea nu sînt decît lucruri ce se situează la același nivel de impact. Ca fenomene nediferențiate și indescifrabile.

Doar mîncarea care le-a potolit pofta a fost un lucru real.

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et. 5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMIA, INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC. (FETE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPETĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ

NADINE GORDIMER

CAMARAZI

Cind mistress Hattie Telford apăsă pe dispozitivul electronic care întrerupea alarma automobilului ei, un grup de tineri se apropiară venind din spatele mașinii. Erau negri. Nu era însă cazul să-i fie teamă; locul nu era situat într-o zonă centrală a orașului. Acolo se găsea o enclavă culturală, scutită de diferențierii rasiale, cu rinduri îngrijite de flori și arbori ce purtau plăcuțe de identificare botanică și care dădeau un aspect civilizată ferocului av-tismenț pe care îl constituiau gardienii și cinii și care asigurau liniștea campusului.

Tinerii, la fel ca și ea, făceau parte din publicul care acum se risipea, după o conferință despre Educația Poporului organizată de Universitate, și ei constituiau poporul ce trebuia să fie educat; ea era una din membrii comitetului format de activiști albi și negri (cuvânt potrivit pentru a desemna revoluționari, stângiști creștini și necreștini, tovarăși de drum și liberali) care ocupase loc pe estradă.

— Camaradă...

Ea tocmai se așeza la volan, cind unul dintre ei, atât de slab și de mărunț la trup încât semăna a o siluetă, se apropie de ferestra mașinii. Negrul căpătă curaj văzind arcul simpatice al sprincenelor femeii peste ochii ei albaștri, și a felului ei de a înclina fața albă și pistriată.

— ...camaradă, mergi în oraș?

Nu, mergea în altă direcție, spre casă... însă reacționând vioi și fidel spiritului aulei unde acei tineri se aflară prezenți împreună cu ea (ah, nu, ea cu ei) marcând ritmul cu picioarele și întonând un cîntec Libertății, a spus că este de acord să-i ducă pînă la stația de autobuz pe care o indicase purtătorul de cuvînt.

— Urcați-vă!

Purtătorul de cuvînt luă loc lângă ea, iar ceilalți se așezară în spate. Ea văzu albul nervos al ochilor lui după felul insistent de a o privi, și căută să întrerîină o conversație, pentru ca ei să nu se simtă inferiori. Întrebări firești. În asemenea cazuri cei de o vîrstă mai înaintată încep, întotdeauna, prin a pune întrebări, atunci cînd stau de vorbă cu tinerii. Erau din Soweto?

Erau din Harrismith, din districtul Phoneng.

A făcut un calcul: la vreo două sute de kilometri. Cum au ajuns pînă aici? Cine le-a vorbit despre conferință?

— Facem parte din Tineretul Congresului din Phoneng.

O delegație. Sosiră cu un autobuz; formau unul din grupurile întârziate care continuau să tot sosească după începerea lucrărilor conferinței. Astfel că pierdură dreptul de a lua prînzul gratuit.

Celor așezați în spate nu li se auzea nici respirația. Purtătorul de cuvînt susținea cu ei o convorbire aproape în șoaptă, pe semne vreo obligație de a se exprima în numele lor, referitor la călătorie sau despre anumite experiențe reciproce, în acord cu misterioasele legături ce există printre tineri; printre acești tineri...

— Ne este foame.

Și din scaunul din spate izbucni un sentiment la fel ca o sucțiune de aer pe o liniște opresoare.

În loc de a reacționa imediat, ea păstră tăcere timp de câteva secunde. Aglomerația din oraș o excita și în același timp o făcea prea vulnerabilă lăsînd-o deschisă, hipersensibilă la contactul și la frecăturile cu gîoata care acum trecea grăbindu-se printre rîndurile de case și străduțe, și cu acești copii care își agită suavele lor, piciorușe de culoarea caramellei în timp ce hămele lor le schimbă scutecele pe poală, și cu aceste fetițe cu păr creț care ascultă de bătrîne vrăjitoare, printre femeii voinice ce se leagănă în ritmul cîntecelor, printre bărbați cu figuri negre de nepătruns și ale căror glasuri izbucnesc armonios cu duioșie și gravi-

tate, cîntînd imnuri lui Dumnezeu, pentru ca să-i apere de Umkhoti Sizwe așa cum a făcut mereu poporul din ambele bande dușmane, în toate părțile, cerînd protecție divină pentru soldații lor, pentru războaiele lor. Pentru a sfîrși cu o asemenea zi era necesar un păhăruț, era necesar luxul pervers de a fi singură și liniștită și a se reîntoarce (îmbogătită, desigur, de această întâmplare) la limitele familiare ale propriei existențe.

Și doritoare de a lua ceva, chiar un whisky cu gheață, pentru a se remonta, nu se gîndi prea mult și spuse:

— Uite, locuiesc aproape: dacă vreți veniți la mine acasă ca să luați o gustare. Apoi vă duc la oraș.

— Foarte bine. Cu multă plăcere.

Și pe fotoliul din spate al automobilului liniștea încordată se relaxă brusc. Întregul grup de negri o urmă cît străbătura grilajul de la intrarea în curte, apărîndu-se de cîine; ea îi asigură că animalul nu mușcă, cu toate că era deștul de masiv și purta de gît o zgardă frumoasă cu care ea îl ținea la distanță. Îi introduse în grabă prin ușa bucătăriei, deoarece pe aici era locul preferat prin care intra totdeauna cînd sosea singură acasă, lucru pe care nu-l făcea cu persoane mai în vîrstă, sau cu prietenii ei negri al căror rafinament i-ar fi putut face să gîndească că a alege acea ușă era un dispreț istoric reflexiv. Nu îi conduse în salon, cu sofa-le lui elegante și cu plante abunden-te, ci în sufragerie, avînd în vedere că era vorba de a mîncă ceva și că pentru asta puteau să se așeze direct la masă. Sufrageria era aranjată cu acest bun gust pe care și-l putea permite numai simplitatea; dușumea de lemn lustruit, tavan de asemenea, din lemn, de culoare gălbuie, o lampă din bronz, și persiene din stuf în loc de perdele arătoase. O sculptură africană din lemn reprezenta un leu cioplit dintr-un trunchi de mukwa, și care arăta minunat. Ea aduce cîteva scaune, și pe cei patru tineri îi lăsă singuri în care timp reveni la bucătărie pentru a pregăti cafeaua și pentru a vedea ce anume avea în frigider pentru a pregăti sandwiches. Ei văzînd servitoarea trecînd prin bucătărie, o salutară în limba care le era comună. Cînd termină împreună cu fata de pregătit mîncarea rece și cafeaua, ea nu voi ca ei să afle că negresa era angajata ei, astfel că ea însăși duse tava ghea în sufragerie.

Așezați la masă, în liniște, și auzînd că se apropie gazda, nu dădeau impresia că ar fi întrerupt o conversație cu glas scăzut. Ea împărți farfuri și cești.

Ei priviră atent mîncarea, însă ochii lor păreau a viza ceva pe care ea nu reușea să-l vadă; ceva care pe ei îi apăsa.

Ea li se adresă cu franchețe:

— Îmi pare rău, dar nu am altceva cu ce să vă servesc decît cu cîrnați, însă au garnitură un sos picant care sigur că vă va face plăcere... Poate vreți și lapte?... Cafeaua nu e fierbinte, în schimb cred că e prea tare. Întotdeauna greșesc și pun prea multă, o știu. Pot să vă dau apă caldă ca s-o faceți mai suportabilă.

Mîncară cu toții. Cînd ea căută să vorbească cu vreunul dintre ei, acesta spunea Ekskuss. Și ei i se păru că negrul nu înțelegea engleza. Poate că, din limbile albilor nu cunoaște decît puțin din aceea a africaners, a populației rurale de unde proveneau ei. Altul își spuse numele, ca un plăcut semn de mulțumire pentru mîncare: „Sint: Shadrak Nsutsha“. Ea repetă numele pentru ca el să fie sigur că l-a înțeles. Însă el nu-i mai vorbi. Fuse un schimb de priviri apăsător, iar purtătorul de cuvînt luă bolul cu zahăr, care se golise, și îi spuse: „Te rog“. Ea se duse la bucătărie și aduse din nou bolul plin cu zahăr. Sint tineri, le e foame și au nevoie de carbohidrați, căci arderile se fac cu rezecțiune. Deplînge că nu a avut mai mult să le dea de mîncare, și atunci privește spre fructieră, fructiera ei mare de aramă, plină cu mere și banane și în care există, poate, vreo piersică

sub frunzele de viță de vie cu care obișnuiește să înfrumusețeze acel vas. „Serviți-vă cu niște fructe. Alegeți-vă ce vă place“.

Își umplură farfuriile și cîmile, fără să știe dacă vor face ceva sau nu cu ele, căci acolo, în acea cameră, e liniștedă, doar se mîncă, nu se poate găti și nici dormi. În timp ce terminară de mîncat bananele și merele (Shadrak Nsusha a fost primul care a văzut singura piersică ce exista și a luat-o) ea se adresă purtătorului de cuvînt, întrebînd-l cum îl cheamă: Dumile. „Încă mai frecvențezi liceul, Dumile?“ De bună seamă că el nu mai merge la liceu, și nici „ei“; tineri de vîrstă lui nu mai frecvențează de cîtiva ani liceul; sint adolescenți într-o accelerată maturizare masculină și pentru care liceul nu este altceva decît un cîmp de bătălie, un loc unde se organizează boicoturi și manifestații, și unde începe inițierea în retorica politică, în educația de a te revolta împotriva faptului de a fi obligat să trăiești aceeași viață pe care o trăiesc părinții tăi. Ei poartă titluri pompoase ce arată responsabilități disproporționate pentru vîrsta lor: el este președintele secției Tineretului Congresului; l-au expulzat din liceu cu doi ani în urmă... Pentru că a condus un boicot?, a aruncat o piatră în poliști? Poate pentru că a pus foc propriului liceu? La toate acestea el îi dă o denumire — calm, abstract, căci el ignoră multe cuvinte obișnuite și concrete, însă cunoaște acele eufemisme — „activitate politică“. Așa că nici vorbă de a mai urma liceul și aceeașta de mai bine de doi ani.

— Atunci, ce ai făcut în tot acest timp, cum l-ai petrecut?

Este clar că nu-l lasă să-și mînce mărul. Înghite o bună bucată din el negînd cu capul ce apare disproporționat iată de gîtul său subțire de adolescent.

— Am fost închis. Reținut pentru șase luni, începînd din iunie.

Ea aruncă o privire asupra tuturor.

— Și voi?

Shadrack înclină ușor capul, se pare în sens de acord. Ceilalți o privesc mirați. Ea ar fi trebuit să cunoască acest răspuns, doar este ceva frecvent la tinerii ca ei, de culoarea lor. Doar nu se aștepta să-i spună că au fost selecționați pentru cea mai importantă echipă de cricket, sau că au fost în călătorie în Europa, profitînd de vacanțele școlare.

Dumile, purtătorul de cuvînt, spune că vrea să studieze prin corespondență, „să obțină Certificatul“, pentru care se pregătea de doi ani; de doi ani, cînd era băiat, cînd nu avea părul care a-

In românește de
Ezra Alhasid

Continuare în pag. a 15-a